

■ 162 pražských zajímavostí

MILADA HORÁKOVÁ

27. 6. 1950 popravena a rehabilitována...

STANISLAVA JAROLÍMKOVÁ

CO V PRŮVODCÍCH
O PRAZE
NEBÝVÁ **2**

motto

motto

STANISLAVA JAROLÍMKOVÁ

CO V PRŮVODCÍCH
O PRAZE
NEBÝVÁ 2

aneb
162 PRAŽSKÝCH ZAJÍMAVOSTÍ

Praha 2012

*„Umění a příroda se spojily,
aby Prahu učinily sídlem ladným.“*
Jan Neruda 1884

Tuto knihu věnuji PAVLOVI.

Za pomoc při získávání důležitých informací děkuji především svému manželovi Petrovi, dále akreditovanému průvodci Prahou Miloslavu Čechovi, jednateři spolku Svatobor Mgr. Václavu Potočkovi, členům Klubu přátel Žižkova – paní MVDr. Bronislavě Svejkové a panu Petru Kallistovi, a paní Bc. Martě Jiroudkové z Klubu přátel starého Smíchova.

© Stanislava Jarolímková, 2012
Illustrations © Štěpán Zavadil, 2012
Photographies © Miloslav Čech, 2012
Maps © Tomáš Jarolímek, 2012

ISBN 978-80-7246-598-9

ÚVOD

Praha je pro mne dáma, s níž se člověk nenudí, jelikož je moudrá a svoji minulost neprozrazuje na potkání; proto je odkrývání jejích „tajností“ tak lákavé. Díky tomu jsem se například dozvěděla, že Jiráskovi měli studený byt, první rentgen na území Prahy byl instalován v hotelu, J. V. Sládek velmi rád fotografoval, v Karolinu stála kostra s holí, panorama Bitva u Lipan mělo postupně tři „střechy nad hlavou“, na varhany hrál v Praze Albert Schweitzer, zaměstnancem Národního muzea byl pes, pražskými ulicemi se rád procházel D. I. Mendělejev i drobný rtuťovitý A. V. Suvorov, J. E. Purkyně se vozil na Štvanici na kolotoči a P. J. Šafařík se pokusil spáchat sebevraždu.

Jak je vidět, i v této knížce se zabývám pokud možno méně známými zajímavostmi, týkajícími se především lidí, kteří byli nějakým způsobem s Prahou spjati. Výsledných 162 převážně „lidských“, různě dlouhých textů doprovází 106 ilustrací, z toho 22 mapek, 42 kreseb a 42 barevných fotografií.

Je to moje – byť možná trochu netradiční – vyznání lásky rodnému městu.

STANISLAVA JAROLÍMKOVÁ

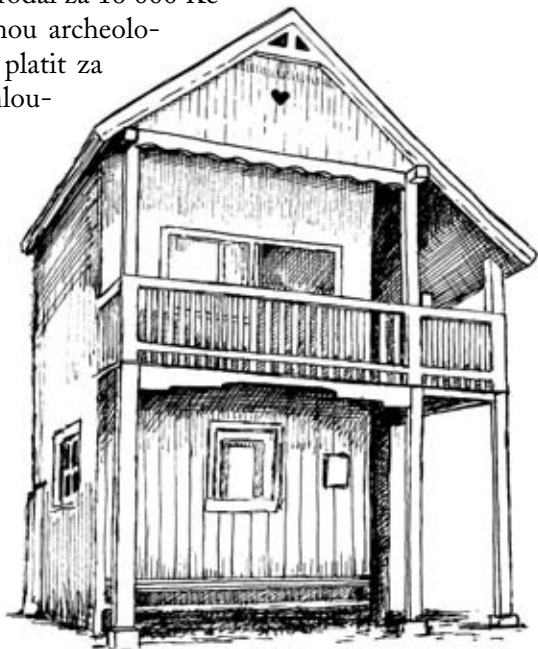
<http://stjarolimkova.webz.cz>

Poznámka: názvy ulic, nábřeží a náměstí uvádím až na několik opodstatněných výjimek v současné podobě.

1. ŠKOLU V PŘÍRODĚ ZŘÍDIL NA LIBEŇSKÉM OSTROVĚ PAN UČITEL EDUARD ŠTORCH (1878–1956),

kteřý žil a pracoval v Praze s menšími přestávkami od roku 1903. Vadilo mu totiž, že mnoho pražských škol nemá dvorek ani zahradu, a na toto téma napsal: „*Moderní zoologická zahrada zabezpečuje každému zvířeti volný výběh, moderní škola – tak daleko ještě není.*“ Chtěl pomoci alespoň svým žákům z Jindřišské ulice, kde učil v letech 1921–1933, a tak si pronajal roku 1925 pozemek v severní části Libeňského ostrova, který byl v záplavové oblasti, a tudíž nevyužitelný ani jako pole, a zřídil tu **Dětskou farmu**. Její stavbu i provoz **financoval ze svého**, přičemž peníze si na to vydělával tím, že učil nad rámec svých povinností, přednášel a roku 1925 dokonce prodal za 16 000 Kč Národnímu muzeu svoji milovanou archeologickou sbírku. Díky tomu mohl platit za pozemek nájem, který podle smlouvy ze 4. dubna 1925 činil ročně 256 Kč (za což bylo možno v té době koupit např. 4 q brambor). Najal také tesařského dělníka, jemuž chodil s dětmi pomáhat o volných půldnech i nedělích, takže tu postupně vyrostla místo původních provizorních přístřešků hlavní budova zahrnující velkou světnici, komoru, kůlnu i verandu, a vzniklo koupaliště a travnaté hřiště.

*Hlavní budova Dětské farmy
zřízené Eduardem Štorchem na
Libeňském ostrově.*

Dne 23. dubna téhož roku byla dokončena ještě stavba Děvína, malého dřevěného domku pro dívky, které v ní měly šatnu, a na pozemku byly zryty záhonky a vysázeny ovocné stromky. Stavební dříví si chlapci vyprosili „na všech větších stavbách a bouračkách v Praze“, a buď je splavili, nebo nosili na ostrov po mostě*.

* Libeňský ostrov byl od roku 1903 spojen s pevninou provizorním, 446 metrů dlouhým dřevěným mostem, přeneseným sem od Národního divadla, kde byl postaven poté, co roku 1898 dosloužil Řetězový most Františka I., předchůdce dn. mostu Legií. Nový, 780 metrů dlouhý Libeňský most byl postaven v letech 1924–1928.

Škola v přírodě, vzdálená od školní budovy v Jindřišské ulici 30 až 40 minut pěší chůze, **začala fungovat po prázdninách roku 1925**, děti se v ní střídaly, při výuce byl dodržován normální rozvrh hodin, ale po vyučování pobývali žáci až do večera „na vzduchu a slunci“, bavili se i pracovali. Zhotovili lavičky, stůl a plot, zasklili okna, natírali, spravovali náradí a starali se o zahradu, která jim poskytovala „hojnost ovoce, zeleniny“. Na ostrově dostávali svačiny, čaj a polévku, zatímco ostatní jídlo si nosili z domova. Všem se tu velmi líbilo, a když někdo zlobil, stačilo prý pohrozit, že bude muset z farmy odejít, a byl z něj rázem „beránek“.

Na školu v přírodě se přišel podívat mj. **T. G. Masaryk**, který **poslal E. Štorchovi 1 000 Kč jako příspěvek na zakoupení loďky**, film zde natočil štáb Elekta-Journalu, v novinách vycházely oslavné články a přijelo sem na exkurzi i několik zahraničních kulturních pracovníků. Bohužel roku 1934 musela Dětská farma na příkaz magistrátních úředníků ostrov vyklidit.

* * *

Eduard Štorch se dětem věnoval mimo vyučování i dalšími způsoby. Vedl **kurzy bruslení a plavání i skautský oddíl**, v létě vozil své žáky **k Jaderskému moři** a v zimě pro ně pořádal na horách **lyžařské kurzy**, které mívaly až 400 účastníků. Těm z chudých rodin poskytoval ze svého finanční pomoc, a když jeho fejetony o lyžování otištěné roku 1922 v Ná-

rodní politice a v Čase vyvolaly velký ohlas a firmě V. J. Rott zvýšily tržby za lyže, požádal, aby onen „*sportovní velkozávod*“ věnoval za tuto propagaci malým skautům lyže. Došlo jich několik párů a na další dostaly děti výrazné slevy. (Firma Rott sídlící na Malém náměstí se sice zpočátku specializovala pouze na železářství, ale postupně se propracovala k tomu, že ve svých jedenadvaceti odděleních nabízela vše – od sportovních potřeb až po „*kompletní vybavení továrny*“.)

Protože ě. Štorch se zajímal o **archeologii**, vykopal se svými žáky např. v Kobylisích dva pohárky, v cihelně na Vlachovce kosti divokých koní a velký mlýnek na zrní a **v ulici Na Korábě kel a část nohy mamuta**. Právě tento nález ho prý inspiroval nejprve k tomu, aby svým malým pomocníkům cestou z naleziště vyprávěl příběh, který si pohotově vymyslel a v němž líčil, jak v těchto místech pravěcí lovci chytli do jámy mamuta, kterého oni nyní společně našli. Roku 1907 vydal stať „Člověk diluviální“, z níž nakonec vznikli slavní „**Lovci mamutů**“, kteří se dočkali **dvácti vydání a byli přeloženi i do japonštiny**. Děj knihy sice jak známo začíná ve Věstonicích, ale jeho hrdinové nakonec dojdou až na Bílou skálu, nacházející se v místě dn. nemocnice Bulovka. Za zmínku jistě stojí, že vše, co E. Štorch ve svých knihách popisuje, chtěl mít podložené vlastní zkušeností, a tak **zkoušel např. v křivoklátských lesích stahovat zvířata či rozdělovat oheň tak, jak to dělali jeho literární hrdinové**.

* * *

S manželkou Boženou, která mu byla vždy oporou, se E. Štorch oženil 27. dubna 1907. V Praze bydleli nejprve ve smíchovské **Lidické ulici čp. 400/39** a roku 1922 se přestěhovali do **ulice Elišky Krásnohorské čp. 123/10**.

Bohužel roku 1935 ho **těžce zranil nedisciplinovaný lyžař** a způsobil mu otřes mozku a zranění levé nohy; jeho zdravotní stav se stále zhoršoval, takže byl poslán 1. června 1937 na dočasný odpočinek a 1. ledna 1939 do trvalé penze.

Spisovatel, který za 78 let svého života napsal sedmdesát osm knížek, zemřel 25. června 1956 a o tři dny později měl pohřeb ve Strašnickém krematoriu; pochován je v obci Lobeč na Mělnicku.

2. NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ V HOTELU ADRIA ČP. 784/26 BYL ZATČEN GUSTAV FRIŠTENSKÝ (1879–1957),

slavný český zápasník (který doma v dn. Křečhoři u Kolína oral již ve svých šesti letech). Došlo k tomu v únoru roku 1944, kdy přijel do Prahy jako jednatel profesionálních zápasníků na setkání funkcionářů svazu. Gestapo se totiž dozvědělo, že se zapojil do odbojové činnosti, byl členem organizace připravující na Olomoucku po skončení války převzetí moci a dával tajně peníze rodinám popravených či zatčených. Z hotelu, kde bydlel a jednal, byl odvezen nejprve **do Petschkova paláce**, pak do **vazební věznice na Pankráci**, ale nakonec byl po internaci ve Vratislavi, v Brně a v Olomouci propuštěn, neboť se na radu spoluvězně, profesí právníka, k ničemu nepřiznal. Olomoucké gestapo ho sice znovu zatkl, ale díky manželce Miroslavě, která kohosi podplatila zlatými šperky, se mohl po necelém roce vrátit domů natrvalo.

Frištenský však měl **na Prahu** díky svým sportovním aktivitám **příjemnější vzpomínky**. Například v květnu roku **1904** se **v sále** prvního patra **Plodinové burzy** na Senovážném náměstí čp. 866/29 utkal se svým největším domácím soupeřem Josefem Šmejkalem (1879–1942), v roce **1913** zápasil nejprve v červnu **na letenském hřišti Slavie** a v srpnu **na Žofíně** a roku **1929** se **v sále Lucerny** stal mistrem Evropy.

Úsměvná je vzpomínka pamětníka na **večeři, kterou si** tento nadšený sportovec **dopřál v jídelně Obecního domu** večer před zmíněným žofínským zápasem. Začal prý roštěnkou, pak si objednal šunku, rostbíf a kapra v rosolu, a skončil dvěma porcemi švestkového koláče a omeletou se zavařeninou; vše zapíjel – jak bylo jeho zvykem – minerálkou. Na zvědavou otázku, zda takto stoluje denně, přiznal, že onoho večera se „**předzásobil**“, **neboť v den zápasu nikdy nejlí.**

O tom, že v množství porcí ho mnozí kolegové trumfli, svědčí večeře, kterou onoho večera spořádal **v téže jídelně jeho estonský soupeř, tehdejší mistr světa Georg Lurich**. Dopřál si biftek, roštěnku, dvě porce raků, tři porce šunky a na závěr si chtěl nechat naservírovat nadívané holooubě. To však už nebylo k dispozici, a tak nazlobeně přešel z Obecního domu do **kavárny Continental v ulici Na Příkopě čp. 1047/17**, kde si dal kávu, tři vejce natvrdo, talíř sladkých zákusků, dvě sklenice mléka a mine-

rálku. A to prohlásil, že onoho večera není při chuti, neboť se obává, že by se mu před tak důležitým zápasem po „normální“ večeri špatně spalo.

3. O KOUPI SLAVNÉ „VELRYBÍ“ KOSTRY PRO NÁRODNÍ MUZEUM ROZHODL DR. ANTONÍN FRIC* (1832–1913),

jeden z bratrů J. V. Friče, významný český přírodovědec, geolog, paleontolog, profesor zoologie na Karlo-Ferdinandově univerzitě** a správce muzejních zoologických a paleontologických sbírek. Nosil coby uniformu modrou rubášku s bílou řeznickou zástěrou a kulatou červenou čepičku se zlatým vyšíváním a třapcem, původně pracoval (a v letech 1852 až 1864 či 1869 i bydlel) v **Nostickém paláci Na Příkopě čp. 858/20** (kde sídlilo Národní muzeum – viz zajímavost č. 30) a později se přestěhoval na Václavské náměstí do domu čp. 805/60 v bloku mezi Krakovskou a Mezibranskou, takže to měl do nové muzejní budovy (dnes zvané historická) pár kroků.

* Antonín Frič chodíval do muzea sídlícího tehdy na Hradčanech ve Šternberském paláci s otcem Josefem Fričem už jako desetiletý, zajímal se o ornitologii a koupil od krčského lesníka sbírku českého ptactva, kterou postupně doplňoval. Roku 1852 byl díky J. E. Purkyněmu jmenován neplaceným asistentem zoologického oddělení muzea a nakonec se stal ředitelem muzejních zoologicko-paleontologických sbírek.

A. Frič byl také jedním z odborníků, kteří **stáli u vzniku první české terénní laboratoře a současně první hydrobiologické stanice na světě**: šlo o tzv. létací stanici, již se stala v podstatě dřevěná bouda sestávající z osmdesáti dílů a určená pro výzkum „obyvatel“ českých řek, jezer a rybníků. Poprvé byla postavena za dvě a půl hodiny dne 2. června roku 1888 **na severním břehu rybníku v Dolních Počernicích**, pracovat začala 15. června a součástí jejího vnitřního vybavení byla mj. „malá chamottová kamínka“. Přírodovědci měřili směr a sílu větru, teplotu vody a vzduchu a zkoumali vzorky planktonních živočichů a řas i rybníční dno; vzorky odebírali i v noci či pod ledem.

** Vysvětlení tohoto názvu dn. Univerzity Karlovy najdete v pasáži „Univerzita Karlova nebyla vždy jen pýchou Prahy“, zařazené do I. dílu knihy „Co v průvodcích nebývá“.

Příběh zmíněné kostry začal ve chvíli, kdy za listopadové bouře roku 1885 zůstala u ostrova Lyngöy nedaleko jihonorského Bergenu ležet **mezi skalisky přes 22 metrů dlouhá uhynulá samice plejtváka myšoka***.

* Plejtvák myšok **patří** – spolu s velrybou, sviňuchou a delfínem – **mezi kytovce**. Je to savce, neboť je teplokrevný, dýchá vzduch pomocí plic, samičky rodí živá mláďata a živí je mateřským mlékem; po plejtváku obrovském **je druhým největším tvorem na Zemi. Tvrzení, že Národní muzeum hostí velrybu, přežívá z 19. století, kdy se všem kytovcům říkalo velryby.** Za zmínku možná stojí, že kytovci pohybují ocasem nahoru a dolů, zatímco ryby jím pohybují ze strany na stranu. Samice plejtváka myšoka jsou březí jeden rok.

Velrybářská společnost začala její tělo porcovat a očištěnou, 4 030 kg (tedy čtvrtinu tramvajového vozu) vážící kostru **nabídla předním evropským muzeím** za 2,5 tisíce zlatých. Antonín Frič si uvědomil, že takový exponát by pražské muzeum jaksepatří zviditelnil – a jak víme, měl pravdu. Protože však nedisponovalo takovouto částkou, obrátil se na svého bratra Václava (1839–1916), od roku 1862 majitele velkého pražského obchodu s přírodninami, lákajícího zákazníky na adrese U Bílého kohouta ve Vladislavově ulici (který musel jeho syn Jaromír roku 1959 věnovat státu). Ten po konzultaci s Vojtou Náprstkem (1826–1894) vyhlásil **veřejnou sbírku**, na níž se sešlo za krátkou dobu tolik peněz, že v polovině roku 1887 mohlo začít ukládání rozložené kostry do beden. Dorazila do Čech ještě před Vánoci, po vybalení byla **očištěna** a do dokončení nové budovy Národního muzea na Václavském náměstí byla **prozatímně umístěna v Českém průmyslovém muzeu Vojty Náprstka** (dnes zv. Náprstkovo) **na Betlémském náměstí.** (O tomto muzeu najdete zajímavosti v kapitole

„Vojta Náprstek – telefonující novotář, který se dal i zpopelnit“, zařazené do knihy o historii Prahy, nazvaného „Co v průvodcích o Praze nebývá“.) Protože se zde nevešla do žádné místnosti, byla rozdělena na dvě části a usazena na železnou, na podlaže stojící podpěrnou konstrukci, kterou tři měsíce montovali zaměstnanci firmy Václava Friče. **První zvědavci si ji zde mohli prohlédnout v listopadu roku 1888** (tedy tři roky po smrti plejtváka myšoka); novináři tehdy psali o tom, že se dostavilo „*vybrané obecnstvo, zástupcové musea a university, i četné dámy. Od té doby putují tisíce a tisíce do průmyslového musea, kde výstava se nalézá, by podivovaly se mořskému obru, který na souši vůbec a v Praze zvláště jest tak vzácným hostem.*“ Zpočátku se o tomto unikátním exponátu konaly denně přednášky jistého profesora, které doplňovala tři velká vyobrazení o rozměrech 2,5 krát 1,25 metru. Na **hostinu, uspořádanou v hrudním koši plejtváka myšoka** na rozloučenou s Náprstkovým muzeem, zval text na pozvánce tohoto znění: „*Kolik velryb bídně zmizelo se světa v tlamách žraloků... , já však stanu po staletí v nádherné budově musea, snad na místě, kde v dobách předpotopních probáňeli se praotcové a pramatky mě!*“ Jak konstatoval soudobý tisk, podávalo se tu velrybí maso, které však nikomu nechutnalo; s ohledem na tehdejší výše zmíněnou terminologickou nepřesnost je však dnes již nesnadné říci, zda se servíroval plejtvák myšok, či skutečná velryba.

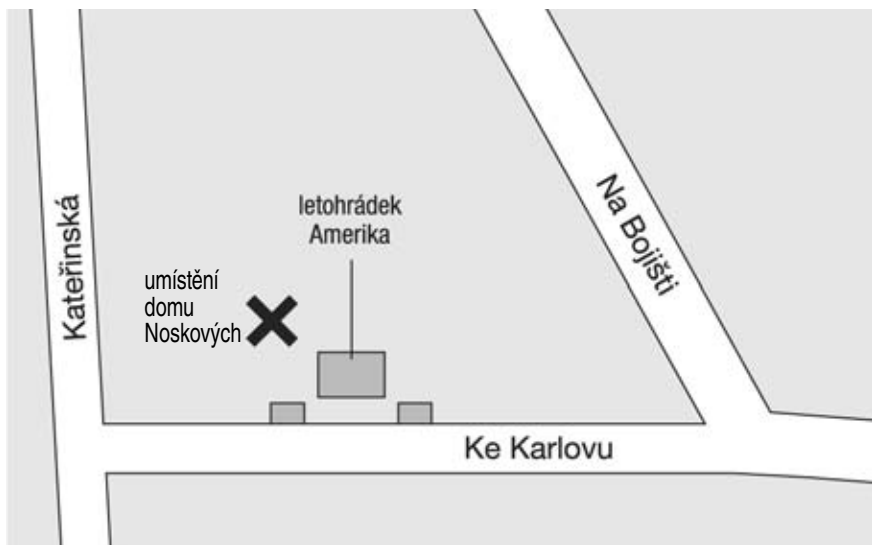
Než se kostra nastěhovala **roku 1892 do Národního muzea**, musela být **odmaštěna parou**. Ujala se toho smíchovská Ringhofferova továrna, která měla jako jediná dostatečně velké nádoby, do nichž bylo možno kosti uložit. **Zápach provázející tuto proceduru a pronikající do okolních ulic prý byl tak silný, že vyvolával protesty zděšených obyvatel.** Kostra, kterou zaměstnanci Václava Friče sestavili podle kostry nedonošeného velrybího mláděte, byla v místnosti číslo 10 druhého patra Národního muzea usazena na konstrukci stojící na podlaže. Protože by se sem však nevešla, musela být **o několik ocasních obratlů zkrácena**.

Jelikož ani nádoby smíchovské továrny nedokázaly pojmout všechny kosti (zejména lebku, která vážila půldruhé tuny), odkapával z kostry tuk až do roku 1965. K dalšímu odmaštění došlo v prostorách muzea v letech 1965–1967 během generální rekonstrukce zoologických sbírek, po níž byl skelet zavěšen na traverzu upevněnou deseti ocelovými nosníky.

4. I. „OBYČEJNOU“ STRÁNKU MÍVAL ŽIVOT HEREČKY NÁRODNÍHO DIVADLA RŮŽENY NASKOVÉ (1884–1960)

Jako malá si chodívala hrát s o rok starším kloučkem Jaroslavem Haškem (1883–1923), který bydlel na rohu Sokolské a Na Bojišti, zatímco ona se narodila a část dětství prožila v domku stojícím v zahradě u letohrádku Amerika* v ulici Ke Karlovu čp. 462/20.

* Přesto se občas dočteme, že se herečka narodila právě v tomto letohrádku. Po pravdě však tomu napomohla ona sama prvními řádky své knihy „Jak šel život“, když napsala: „... narodila jsem se v Americe“, kterou charakterizovala jako „utěšený barokový letohrádek“. V dalším odstavci to ale upřesnila konstatováním, že její otec dostal „k obývání domek... v zahradě, jež náležela k Americe“.

Zde se nacházel domek, v němž prožila část dětství Růžena Nasková.

Vzpomínala, že z dvorečku „za domem viděli jsme do dvora patologického ústavu, kde celé dny kvíleli zavření nebo už operovaní pejsci, oběti vědy, a na rovné, nízké střeše sušily se preparované lidské kosti. Celí kostlivci tam stávali... nebo seděli si tam jako na besedě, a já se jich nikdy nebála... sušili se pěkně do běla a mně se zdálo, že jsou šťastní a že se na mne dokonce smějí.“ A o svých tehdejších kamarádech napsala: „Druzi mých her byli otrhaní kluci a holky z Bojiště, s nimiž se tak dobře hřešilo proti dobrému vychování a kteří dovedli tak poctivě a neopovržlivě ignorovat, že jsem malá slečinka. Přijali mě družně mezi sebe, natloukli mi stejně jako já jim v případě potřeby, špinavé, odřené a rozbité lokty mě zdobily, jak byl rok dlouhý, nikdo mi nedal znát, že nejsem z nich. A jejich obromně, gumově se táhnoucí lívance s neslazenými povidly jsem nadšeně a vděčně vyměňovala za pocukrované, vanilkou vonící kypřé, žluté maminčiny buchtičky.“

Uvnitř letohrádku Amerika lákala Růženku socha lvice od M. B. Brauna nebo některého jeho žáka, která hlídala schodiště a s níž si ona chodila povídat. (Když zde bylo roku 1932 zřízeno muzeum Antonína Dvořáka, socha zmizela.)

V onom dnes již prakticky beze stopy zbořeném domku žila s maminkou, otcem (magistrátním úředníkem) i sestrou, budoucí spisovatelkou Helenou Malířovou (1877–1940), do roku 1894*. O tři roky později se přestěhovali **do Holešovic** a po otcově smrti se nastěhovala s maminkou a sestrou ke strýci do **Řetězové ulice**.

* Napsala k tomu: „Jsem sice naprosto městský člověk, narozena i vychována v Praze, ale do svého desátého roku jsem bydlila tak, že jsem mohla mít i v městě docela venkovskou zahrádku, po které se mi pak dlouhá léta stýskalo.“ Voněly tu prý bezy, akáty, růže a jasmíny.

* * *

Poprvé hrála Růženka divadlo, když chodila do mateřské školy u sv. Anny* v Ječné ulici; po představení dostala od pražského arcibiskupa, který tehdy usedl mezi diváky do hlediště, svůj první honorář: hubičku, svatý obrázek a pomeranč.

* Mateřská škola byla v dn. domě čp. 530/27, který roku 1862 zakoupila Kongregace Školských sester de Notre Dame, jež zde zřídila rok nato první čtyřtřídní českou dívčí školu v Praze, a roku 1866 první český ústav „*ku vzdělávání učitelek*“; součástí tohoto ústavu se stala i mateřská škola. Dnes je na této adrese základní a mateřská škola pro sluchově postižené děti.

Stala se z ní dobrá herečka, navíc vzdělaná, „*vtipná a chytrá od hlavy k patě*“, používající krásnou češtinu, která se ráda a často usmívala a byla schopna žertovat o své ne právě štíhlé postavě, krátkozrakosti a neustálé chuti na sladkosti. I o své otoskleróze, která u ní způsobovala zhoršování sluchu, se zmiňovala spíše vtipně než smutně (měla štěstí, že profesor Sedláček jí v posledních letech vkládal do uší umělé bubínky z cigaretového papíru, aby slyšela). Svě role vždy někomu věnovala, ale mateřské role ztvárněné na jevišti dedikovala výhradně své mamince.

Ráda **poseděla mj. v Novoměstské kavárně v Myslíkově ulici** (kterou později vystřídalo známé, dnes již rovněž neexistující řeznictví), kde se scházela např. s Eduardem Vojanem či Rudolfem Deylem, a s chutí si zazpívala v bohémské krčmě umístěné v prvním patře kabaretu **U Medvídků** v ulici Na Perštýně čp. 345/7. Do této krčmy chodíval i Mikoláš Aleš, Jaroslav Hašek a Karel Hašler a ona si tu při kytáře s nimi ochotně notovala kuplety a podobné písničky. Dávala také rok zdarma lekce výslovnosti a hereckého výrazu Adině Mandlové, již jednou při natáčení řekla: „*Taková hezká holka a mluvíš jako papoušek.*“ Mandlová jí prý za to na oplátku „*z vděčnosti uklidila byt*“.

Růžena Nasková prožívala ve smíchovské **Pecháčkově ulici** (konkrétní dům se mi nepodařilo zjistit) poklidné manželství s akademickým malířem Františkem Xaverem Naskem (1884–1959), který změnil na jejím příjmení pouze písmenko „o“ – za svobodna se totiž jmenovala Nosková. Ráda chodívala do Prokopského údolí, na Dívčí hrady a do Kinského zahrady. (S manželem vlastnila rekreační vilku ve středočeském Ládvi u Kamenice, která sousedila s vilou jejich přítele Viléma Zítka a v 50. letech minulého století patřila Věře Ferbasové, která o ni však po manželově smrti přišla.)

Její poslední slova údajně zněla: „*Ježíšku, vezmi si mne k sobě.*“ Od roku 1969 ji připomíná košířská ulice a pohřbena je na Strašnickém

hřbitově (32-5301) rozkládajícím se kolem Strašnického krematoria a odděleném od Vinohradského hřbitova zdí přerušenou poblíž Vinohradské ulice brankou.

5. NEJSTARŠÍMI OPEŘENCI ŽIJÍCÍMI (KROMĚ DRŮBEŽE) V PRAZE BYLI PRÝ VRABCI,

o nichž už dnes nikdo neví, kdy přesně se tu usadili. Netřeba však pochybovat, že zde bývali (a jsou) spokojeni, protože i v tuhé zimě nacházeli nějaké dobroty, které lidé „servírovali“ všude, kam se hnuli. Smířili se i s rizikem, že dokud tu s nimi žily v hojném počtu sovy pálené, hrozilo, že je během spánku uloví a slupnou.

Po čase začali vrabcům dělat společnost **netopýři**, kteří si nejprve oblíbili půdy domů a kostelních věží a později místa za štuky fasád či vývěsními štíty obchodů a hospůdek. Z centra je vyhnal narůstající počet moderních, z jejich pohledu „nehostinných“ domů. (V současné době je tu doloženo 17 druhů netopýřů, a to např. netopýř rezavý ve 190 lokalitách, netopýř večerní v 88 lokalitách, netopýř vodní a pestrý na více než 70 místech a netopýř parkový v 53 lokalitách.)

Dokud v Praze „venkov začínal hned za dnešními Příkopy“, žila tu koncem 19. století velká hejna **kavek**, ovšem jak se město rozrůstalo, musely létat za potravou příliš daleko, a tak se i ony stěhovaly na periferii. Ve 30. letech minulého století z Prahy zcela zmizely, ale koncem 70. let byly např. k vidění na Prašné bráně, na domech proti bývalému nádraží Těšnov a na Kampě, kde sídlily na topolech do doby, než byly pokáceny. V současné době prý žijí na obou březích Vltavy od Holešovic po Smíchov.

Stěhování z centra zvolily v minulém století i **vlaštovky**, protože tu neměly dostatek hmyzí kořisti ani vhodný jíl a hlínu na stavbu svých hnízd. Neviděly důvod, proč by je měly nosit „z *Hlubočep na Batův palác a zde stavěti hnízdo*“, když se mohly zabydlet tam, kde měly stavební materiál přímo u zobáčku. Podobně na tom byly i **jiříčky**.

Kosi „obsadili“ Prahu zřejmě v polovině 19. století, kdy ochotně opushtili příměstské lesy a hájky; zpočátku sice žili jen ve velkých parcích či za-

hradách na okraji města, ale postupně se naučili žít i v centru. Jim totiž nedostatek hlíny nevadil, protože ta „*tvoří jen malou část hnízda*“.

V Praze nechyběli ani **slavíci**. Slychat je bylo léta v hradčanské Královské zahradě a při popisu Rohanského ostrova se o nich zmiňoval počátkem 19. století např. kronikář Karel Vladislav Zap (1812–1871), který napsal: „*Na tuto líbeznou výspu, jejížto vysoké stromy nad červené střechy karlínské vynikají, dostaneme se přívozem hned za hostincem V Hamburku nazvaným. Příroda ji ozdobila všemi půvabnostmi a uprostřed ladných lučin chová bělidlo... Slavíci hvízdají ve vysokých větvích, líbezná vůně bezu plní vůkol čistý vzduch a oko se zalíbením prodlévá na krajině, která se na zadním konci toho malého, osamělého ostrůvku vyskytne.*“

Ještě počátkem 20. století zpívali tito opeření mistři např. v košířské Ladronce a pamětník, profesor Julius Komárek, vzpomínal, že jeden prý „*si jedné májové noci usedl ... na hrušku před otevřené okno mého pokoje na Karlově, a začal tak silně klokotat a zpívat, že jsem nemohl vůbec usnout*“. Když po něm hodil střevíc, pěvec jen přelétl na vzdálenější strom a pokračoval v produkci.

Pro **divoké kachny** se stala česká metropole „*jakousi zimní Riviérou*“ asi ve 20. letech minulého století, kdy je sem přilákaly původně zdomácnělé příbuzné, usazené „*ve směšně malém bazénku ve Vrchlického sadech pod nádražím*“. Brzy jim však byl rybníček u dn. Hlavního nádraží těsný (navíc je tu prý Pražané lovili), a tak se jich část přestěhovala do Stromovky. V kruté zimě 1928/1929 však zamrzly všechny vodní plochy, a tak svorně zamířily na Vltavu nad Střelecký ostrov, kde se „*voda prudce valila mezi vorovými propustmi*“, takže nezamrzla a ony se v ní mohly ohřát: tekoucí voda je totiž teplejší než sníh a led. Protože led na Vltavě byl tehdy velmi silný, přecházeli po něm Pražané z jednoho břehu na druhý a kachnám nosovali různé laskominky, takže brzy ztratily svoji plachost.

Hůře se ovšem dařilo **břehulím** obývajícím vltavské břehy, jejichž regulace jim vzala střechu nad hlavou; poslední hnízdiště prý měly v modřanských pískovnách.

6. FOTOGRAFII SLAVNÉHO TURÍNSKÉHO PLÁTNA NAJDETE V CENTRU PRAHY,

v kostele **sv. Kříže v ulici Na Příkopě**. Jak známo, jde o plátno údajně zachycující otisk Ježíšova těla. (Podrobnosti o něm najdete v pasáži „Podvod, nebo jedinečný důkaz?“ kapitoly „Jak to bylo s Ježíšem, jeho činy a smrtí?“, zařazené do knihy „Jak to bylo se zázraky“.)

7. VELMI SE ROZZLOBIL JOSEF II., KDYŽ ZJISTIL, ŽE HO NIKDO NEINFORMOVAL

o chystaném **zboření Husova působiště – Betlémské kaple**, k němuž došlo v srpnu roku 1784.

Prohlásil, že by udělal všechno, „*aby tak mnohováženou památku Čechům zachovati mohl*“, nicméně stalo se, a tak byl o dva roky později odstraněn i přilehlý hřbitov se zvonící. Na místě svatostánku bylo zřízeno skladiště stavebnin a v roce 1836 zde vyrostl **třípatrový činžovní dům**, na nějž byly údajně použity zbytky zdiva kaple.

V roce 1919 prokázal hloubkový průzkum, že původní zdivo je značně zachovalé, a na základě toho padlo po únoru roku

Činžovní dům stojící přes sto let na místě Betlémské kaple, v níž kázal Jan Hus.

1948 z iniciativy Zdeňka Nejedlého (1878–1962) rozhodnutí, že dům bude znárodněn, demolován a nahrazen novou Betlémskou kaplí, postavenou v letech 1950–1952 podle dochovaných plánů a podle slavného Langweilova modelu. (O tomto modelu i jeho tvůrci najdete více informací v pasáži „Na ocenění marně čekající Antonín Langweil“, zařazené do knihy „Co v průvodcích o Praze nebývá“.)

8. OBĚTAVÝ PROPAGÁTOR SKAUTINGU ANTONÍN BENJAMÍN SVOJSÍK (1876–1938)

se narodil v smíchovské **Lidické čp. 378/27**, v bytě příbuzných, kam se jeho maminka přestěhovala po manželově smrti, a při křtu dostal jméno Antonín František. Roku 1896 absolvoval v Praze učitelský ústav a na závěr složil zkoušky umožňující mu vyučovat tělocvik na středních školách. Nastoupil na žižkovskou reálku a založil Učitelské (později České pěvec-ké) kvarteto, v němž zpíval druhý baryton (a s nímž se roku 1902 dostal i do Ameriky a na cestu kolem světa); protože v něm byl nejmladší, nahradil své křestní jméno František jménem Benjamín.

Důležitým předělem jeho života se stal **rok 1911, kdy získal informace o anglickém skautingu***.

* Tato největší mládežnická organizace světa vznikla v létě roku 1907, kdy se Angličan generál Robert Baden-Powell společně s dvaadvaceti chlapci přeplavil z jihoanglického městečka Pool na nedaleký neobydlený ostrov Brownsea a vybudovali tam první skautský tábor. Inspirovaly ho k tomu zážitky z jihoafrické búrské války, během níž se ocitl v městě Mafeking v obklíčení Búrů, a protože měl k dispozici málo dospělých mužů, zapojil do některých činností chlapce, kteří chodili na hlídky, pomáhali zdravotníkům apod. Pak si přečetl knihu Ernesta Thompsona Setona nazvanou (v českém překladu) „Svítek březové kůry“, která obsahovala autorovy názory na výchovu chlapců. Svoji vlastní představu vyzkoušel na výše zmíněném ostrově a poté napsal první skautskou příručku, která se dostala i do Čech.

Odjel do Anglie, Švédska, Belgie a Dánska, aby se seznámil s tím, jak konkrétně vypadá činnost této organizace. Zalíbilo se mu její sepětí s přírodou, koncem léta roku 1911 postavil „pokusně“ s několika mladými lidmi (v Bratroňovských lesích u myslivny Vorlovny pod hradem Lipnicí) chatu z březových větví a se žáky žižkovské reálky, na níž tehdy učil, začal pořádat vycházky do okolí Prahy, především do Radotína a Prokopského údolí. V září roku 1913 **zorganizoval první veřejný tábor na Trojském ostrově**, kde byly k vidění **stany s tehdy neznámou novinkou** – prvními **dřevěnými podsadami**, které vymysleli sami skauti. Původně totiž používali k táboření dvě armádní celtý spojené do jehlanu, ale když jednu měli přespat na vlhkém terénu, napadlo je podložit jehlan dřevěným „podstavcem“, aby děti neležely přímo na zemi.

Skauti zde připravili **cikánskou pečení a lívance, což mohly ochutnat i maminky chlapců zajímavících se o tuto formu trávení volného času, aby se ujistily, že jejich synci nebudou strádat hladem**. Další podobná akce se konala v říjnu téhož roku, kdy bránu tábora zdobil Alšův bílý štít s černou psí hlavou. První veřejnou **službu konali skauti** roku 1913 při představení **v přírodním Divadle v Šárce** (viz zajímavost č. 29).

Svojsík si původně přál, aby skauting přijali pod svá „křídla“ sokolové, ale ti to odmítli, a tak **založil** nejprve Skautský odbor Svazu spolků a přátel pro tělesnou výchovu a nakonec na ustavující hromadě **15. června roku 1914 Junáka. Tento název české „větve“ skautingu** navrhl zemský školní inspektor Fr. Bílý (zatímco Svojsík uvažoval o názvu Chodové, což mu však rozmluvil A. Jirásek). Spolek měl k dispozici **jednu místnost městského fyzikátu na Staré rychtě v Rytířské ulici čp. 404/12**, kterou mu propůjčil tehdejší městský „fysikus“, skaut a první starosta Junáka MUDr. Čeněk Klika (teprve roku 1931 si pronajali **vodárenskou věž** u Dětského ostrova). Jako kancelář i klubovna, v níž se pořádaly kurzy a kvalifikační zkoušky pro skautské vůdce, sloužila **kuchyně Svojsíkova bytu v Náplavní čp. 2011/5**.

Dívčí odnož Junáka se poprvé představila na jaře roku 1915 o Svato-dušních svátcích, kdy byl na Klamovce zřízen první větší junácký tábor, v němž se konala slavnost ve prospěch Červeného kříže. Po 1. světové válce se asi 300 junáků přihlásilo do služby 28. října 1918, aby doručovali veškerou korespondenci Národního výboru.

Junácký odznak měl nejprve tvar trojúhelníku s postavou řeckého atleta s nápisem Junák – český skaut, ale v roce 1918 Svojsík navrhl, aby ho tvořila **skautská lilie s černou psí hlavou, považovanou za znak Choďů** (viz foto v příloze).

Bohužel roku 1938 se A. B. Svojsík při cestě do Ruska nakazil streptokokem, rozvinul se u něj zápal plic, 14. září byl převezen do podolského sanatoria a v sobotu 17. září v 9 hodin dopoledne zemřel. Na Vyšehradský hřbitov ho doprovodily od kostela sv. Ludmily tři tisíce junáků s černými páskami na rukávech a se svěšenými státními i oddílovými vlajkami.

Jedna pamětní deska mu byla odhalena na Sladkovského náměstí čp. 900/8, kde učil v letech 1901 až 1914 (v letech 1914 až 1937 učil na reálném gymnáziu v Křemencově ulici), a druhá roku 2002 v Náplavní čp. 2011/5, kde v letech 1914–1938 žil. V Praze ho připomíná i břevnovská Svojsíkova ulice a vyšehradský hrob (15-57) ozdobený skautskou lilí se štítkem se psí hlavou; na náhrobku je nejen jeho tvář, ale i tvář jeho staršího bratra Aloise (1875–1917), který zemřel jako katolický kněz na bojišti 1. světové války. Portrét A. B. Svojsíka vyšel mj. roku 1991 na československé poštovní známce.

Málo je známo, že jeho příbuzným je spisovatel, scenárista a překladatel Jiří Stránský* (1931).

* Za svoji účast v květnovém pražském povstání roku 1945 dostal Vyznamenání za vojenské zásluhy 2. stupně coby nejmladší účastník odboje, studoval krátce ve Švýcarsku a v Paříži se roku 1947 zúčastnil světového setkání skautů, roku 1950 dostal zákaz složit maturitu a dále studovat. Část jeho rodiny byla zatčena, roku 1952 byla Stránským zabavena rodinná vila na Hanspaulce a on byl poslán k pětépákům (o nich se více dozvíte v knize „Co encyklopedie tají a co my prozradíme“, a to v kapitole „Pětépáci – vyvrhelové, kteří si neužili příliš legrace a neříkali si černí baroni“). Rok nato byl za údajnou vlastizradu odsouzen na 8 let do vězení; propuštěn byl při amnestii roku 1960, ale roku 1974 byl rok vězněn za údajné rozkrádání.

9. ZA TO, ŽE SE VĚNOVAL SPORTU, VYDĚDIL JOSEFA RÖSSLERA-OŘOVSKÉHO (1869–1933)

jeho otec, zámožný pražský podnikatel. Mladík však přesto prožil díky této své zálibě spokojený život. Kromě toho, že se věnoval rychlobruslení, lednímu hokeji, tenisu, jachtingu, lehké i těžké atletice, fotbalu a kanoistice, a že byl v březnu roku 1896 rozhodčím prvního fotbalového utkání Sparta-Slavia sehraného na Císařské louce, **propagoval i skijáctví**, jak se tehdy říkalo **lyžování**. V listopadu roku 1886 se totiž obrátil pod hlavičkou Bruslařského závodního klubu na několik firem v Christianii (dn. Oslu) a Stockholmu se žádostí o zaslání nabídky sportovní výzbroje, zejména moderních bruslí. Firma Heyde & Gustafsson mu tehdy poslala i nabídku lyží, neboť její pracovníci **přeložili slova „Bruslařský klub“ jako „Bruslar-ski-klub“, neboli lyžařský klub jakéhosi pana Bruslara**. Když **celníci** prohlíželi zásilku označenou slovy „das Sperrgut“ (neskladné zboží; šlo o norský typ lyží s rákosovým vázáním a finský s dlouhými řemennými), **nevěděli si s ní rady**, a tak ji proclili po svém: podle jedné verze jako vesla, podle jiné jako „Holzwaare gemeine, nicht lackierte“ (tedy „dřevo obyčejné, nelakované“). J. Rössler-Ořovský **lyže v Praze vybalil 5. ledna roku 1887** a ještě týž den je vyzkoušel společně s mladším bratrem Karlem na dvoře otcova domu v Jindřišské ulici čp. 901/5 (jde o dům z roku 1885–1886, radikálně přestavěný v letech 1926–1927; je na něm umístěna pamětní deska připomínající, že tu žil básník J. Hora). Večer sjeli za velké pozornosti zvědavých Pražanů horní část Václavského náměstí* mezi rozestavěným muzeem a Jindřišskou ulicí.

* Část Václavského náměstí sjeli i účastníci prvního nočního výletu Prahou na lyžích v roce 1895. Nejprve se za chumelenice projeli po hlavní silnici u městských sadů nedaleko Národního muzea a pak se spustili po svahu náměstí. J. Rössler-Ořovský k tomu napsal: „*V prudkém letu dospělo se bez hnutí nohou až ku Štěpánské ulici. Odtud počalo se běžeti spurtem k Vodičkově ulici.*“

Druhý takovýto lyžařský výlet začal na Letné, vedl kolem Pražského hradu a Brusky do Stromovky. Někteří jeho účastníci měli **lyže zahnuté na obou koncích**.

Téhož roku založil tento otec českého sportu při Bruslařském závodním klubu první Český ski-klub neboli lyžařský kroužek a pozval z Norska prvního instruktora lyžování.

10. KAŽDÝ, KDO CHTĚL V PRAZE NĚCO ZNAMENAT, CHODIL KE KNÍŽETI,

což byla roku 1933 v Praze zřízená pobočka stejnojmenné karlovarské firmy, s níž se Friedrich Wolf usadil na **Václavském náměstí čp. 840/5** v apartmá hotelu Ambassador a kterou o dva roky později přestěhoval do ulice **Na Příkopě čp. 850/8** (kde interiér upravil slavný architekt Adolf Loos; 1870–1933). Jednalo se o **nejprestižnější obchod s pánskými oděvy v tehdejší Československu**, v němž bylo k dostání oblečení zaručeně podle nejnovější módy, perfektně střížené i ušité a zhotovené z vysoce kvalitních materiálů. Součástí nabídky byly módní doplňky a golfové potřeby i Wolfův vlastní parfém Avenue 5. Od roku 1935 měla firma filiálky v New Yorku, Paříži a Vídni a její ceny převyšovaly běžnou konfekci téměř osmkrát.

V roce 1948 byla firma znárodněna, stala se součástí n. p. Oděvní tvorba a později Domů módního odívání Praha a byla **přejmenována na Adama**. Naštěstí kvalitní práci odváděla i pod tímto názvem a díky tomu **se mj. dostala do filmu „Světáci“**. Jejími „nefilmovými“ zákazníky se stali např. L. Pešek, K. Höger, V. Voska, G. Husák (který prý vždy poděkoval za dobrou práci), L. Chudík, P. Bobek a K. Gott.

11. VYCPANÉHO KONĚ MÍVAL ALBRECHT Z VALDŠTEJNA (1583–1634)

ve svém proslulém pražském paláci*, vybudovaném na Valdštejském náměstí; údajně šlo o oře, který pod ním padl 16. listopadu roku 1632 v bitvě u Lützenu a byl tu k vidění do 70. let minulého století**.

* Poměrně málo je známo, že ve Valdštejnském paláci se ubytoval při svých občasných návštěvách Prahy Giacomo Casanova (1725–1798). Prokazatelně sem přijel v letech 1787 a 1788 a zřejmě i v letech 1790 a 1791.

** Vycpaného koně tehdy získalo Chebské muzeum, které ho nechalo zrestaurovat. Díky tomu se přišlo na to, že z generalissimova oře pocházel pouze trup a ohon, zatímco ostatní části vystaveného exponátu pocházely z dalších dvou různých koní.

Palác, který Valdštejn hodlal **spojit chodbou** s nedalekým malostranským **kostelem sv. Tomáše** v Letenské ulici, se pyšnil i zahradou a 120 m² velkou **voliérou**, pro kterou byli do Prahy dovezeni první vzácní ptáci již roku 1626, i když ještě nebyla dokončena. **Až do vybudování první voliéry v pražské ZOO* byla u nás největším obydlím opěrenců.**

* Této zoologické zahradě věnoval roku 1934 Vlasta Burian dva lachtany dovezené z Kalifornie – Hýtu a Batula, jimž v květnu 2011 ředitel zoo Mgr. Miroslav Bobek odhalil pamětní desku.

Zmínku si zaslouží i to, že ze zahrady byla (a dodnes je) vidět silueta části areálu Pražského hradu a že v létě se zde pěstovaly pomerančovníky, ukládané na zimu do oranžerie. Valdštejn si ovšem tohoto honosného sídla příliš neužil – pobýval v něm v letech 1630 až 1634 dohromady pouze necelých dvanáct měsíců, a to v době, kdy již byl vážně nemocný. Trpěl totiž **následky** nedostatečně léčené či neléčené **syfilidy** „s *typickými změnami na kostech*“. Nakazil se někdy v roce 1604 či 1605 a nemoc se rozvinula v tabes dorsalis, onemocnění centrálního nervového systému, které se projevuje poruchami vnímání bolesti, třesem, bolestmi dolních končetin a nejistou, tzv. kohoutí chůzí (výborně ji zahrál Petr Čepek v „Petrolejových lampách“). V posledním období života nemohl kvůli třesu ani psát a zhoršovala se i **jeho psychika**; podle lékařů byl „*téměř geniální psychopat s charakterovými defekty, ale ne tak geniální, aby uchvátil moc a korunu. Váhavý, snad příliš váhavý již i vlivem nemoci.*“

V okolí paláce nepřetržitě procházelo deset strážníků, „*aby zamezili veškeré povykování a sváření se na ulici*“; kromě toho musela být na přilehlých ulicích **rozložena sláma tlumící zejména dopravní hluk a z okolí byli odstraněni štěkající psi**. Jediné příjemné chvíle zažíval muž, který nevěděl, co s penězi, zřejmě v koupelně, kde se snažil každodenními horkými koupelemi mírnit své bolesti. Když byl Albrecht z Valdštejna zavražděn* (v době, kdy mu **zbývalo zřejmě již jen několik týdnů života**), získal palác jeho příbuzný Maxmilián, který tu žil již delší dobu s manželkou.

* V horoskopu, který Jan Kepler (1571–1630) pro Valdštejna vypracoval, mu sliboval, že zemře dříve, než se mu podaří zmoudřet. Zmínku si zřejmě zaslouží, že Kepler si horoskopy pouze přivydělával, aby uživil rodinu; astrologii označoval za bláznivou dceru astronomie, protože „*z astronomických dat vyvozuje neoprávněné důsledky pro osudy jednotlivých lidí*“. Podle něj by astronomie „*strádala hladem*“, ale její „*astrologická*“ dcera na ni našťěstí vydělávala. V 17. století se začalo říkat, že hvězdy sice neležou, ale „*astrologové pořádně lžou o hvězdách*“.

Tělo generalissima mělo být na základě nařízení Ottavia Piccolominiho převezeno z Chebu do Prahy, aby zde bylo pro výstrahu vystaveno, ale generál Jan Matyáš Gallas rozkaz odvolal, takže bylo pochováno v tichosti **u minoritů ve Stříbře**. **Do české metropole** byly Valdštejnovy ostatky dopraveny na základě povolení Ferdinanda II. **v květnu roku 1636** za doprovodu vojáků a uloženy přes noc v domě na Malostranském náměstí čp. 6/18 zv. U Montágů či Smiřických. Druhý den ráno opustily Prahu, aby byly odvezeny do kláštera kartuziánů ve Valdicích u Jičína, který Valdštejn založil a kde vybudoval rodinnou hrobku. Po zrušení kláštera roku 1785 byly přemístěny do kaple sv. Anny v Mnichově Hradišti. Pražský palác zůstal v majetku Valdštejnů až do roku 1945 a do 50. let minulého století tam žila hraběnka Marie, která se zasloužila o zachování některých exponátů (mj. zmíněného koně) a zemřela ve věku 103 let.

Albrechta z Valdštejna **dnes připomíná Valdštejnská ulice, Valdštejnské náměstí, Valdštejnský palác a dvoumetrová sádrová socha z roku**

1873, která stávala po 2. světové válce řadu let v kanceláři předrevolučních ministrů kultury a roku 1997 byla přemístěna do sídla senátu, jímž je jak známo Valdštejnský palác. Na jeho II. nádvoří byla 16. října 2009 odhalena i Valdštejnova **bronzová socha** v životní velikosti, zhotovená podle zmíněného sádrového odlitku.

12. POUHÝCH 5,6 GRAMU VÁŽÍCIHO „PTÁČKA“ SESTROJIL ROKU 1860 VÁCLAV KADERÁVEK (1835–1881),

absolvent pražské techniky. „Letadélko“ mělo **skutečná vlaštovčí křídélka**, která se pohybovala díky **elektrické baterii** připojené k „tělíčku“ vlasovými ocelovými drátky. V roce 1866 si mohli čtenáři časopisu Květy prohlédnout obrázek dalšího samoletu, jehož trup měl být spleten z lehkého proutí, k létání měl využívat **elektromagnetismus a měl být řízen pilotem**. Zhotoveno však bylo pouze jedno křídlo, neboť počáteční zájem štedrých mecenášů rychle upadl.

Podobně skončil také třetí pokus, v němž V. Kadeřávek počítal s využitím explozivního motorku, jehož písty by se pohybovaly díky výbuchům zapalované střelné bavlňy. Nakonec sestrojil pouze velká křídla, která hodlal uvádět do pohybu **vlastní silou pomocí důmyslného mechanismu**. Dvakrát se s nimi pokusil vzlétnout – jednou na dvoře jistého pivovaru, jehož sládek pan Jednorozec patřil k jeho obdivovatelům, a podruhé za přítomnosti několika přátel na Letné – ale ani jednou se mu to nepodařilo.

Proutěný model českého technika Václava Kadeřávka zůstal pouze na papíře.

13. NA FUNKCI TAJEMNÍKA KLUBU ZA STAROU PRAHU NAVRHL JANA ZRZAVÉHO (1890–1977)

místo sebe jeho přítel Bohumil Kubišta (1884–1918), který musel narukovat za 1. světové války na frontu. Zrzavý vzpomínal na toto období svého života takto: *„Převzal jsem listiny, zápisy, protokoly a i klíče od úřadovny Klubu. Byl jsem přešťasten. Bohužel však jsem práci v Klubu neuměl zastávat, jak bylo třeba. Neměl jsem zkušenosti s podobnou činností, nebyl jsem ani dostatečně panem Kubištou informován, a tak jsem měl z té práce stále jenom velikou trému. Ty věčné protokoly byly mým největším trápením.“* Navíc písárka prý ho neměla ráda a škodolibě sledovala, *„když se mi něco nepovedlo“*. Ačkoliv budoucímu slavnému malíři toto místo poskytovalo pravidelný příjem, byl nucen je opustit poté, co jednou neodemkl včas kancelář, v níž se měla konat schůze domácí rady; jistý funkcionář mu popřál *„úspěchy v jiné činnosti“*, čímž ukončil jeho tajemnickou kariéru.

Jan Zrzavý kreslil od mala, ovšem protože papír byl vzácný a pastelky neměl – nanejvýše prý *„červenou a modrou tužku, jako mívali řemeslníci nebo úředníci v kancelářích“* – tvořil písátkem na břidlicovou tabulku; vzpomínal, že když dostal *„špačka barevné tužky, to bylo štěstí“*. Vojtěch Hynais ovšem jeho rodičům radil, aby ho dali vyučit zahradníkem.

Do Prahy přišel budoucí slavný malíř roku 1906, tedy ve svých šestnácti letech, a bydlel tu na řadě adres – Korunní, Na Neklance, Malostranské náměstí, Úvoz, Valentinská, Náprstkovka, Černínská, Šporkova (viz foto v příloze) či Dlouhá. Od roku 1959 až do své smrti žil v domě **čp. 188/6 na Zámeckých schodech**, kde má bustu. Ateliér míval také v Bubenči, po Praze chodíval s hůlkou, v červeném kulichu a s pečlivě udržovaným plnovousem, své dílo odkázal Národní galerii a v Praze ho připomíná od roku 1979 ulice v Řepích.

14. AUTOR „KRONIKY KRÁLOVSKÉ PRAHY A OBCÍ SOUSEDNÍCH“ PROFESOR FRANTIŠEK RUTH (1854–1926)

se narodil ve Zbraslavicích nedaleko Kutné Hory v nepříliš majetné rodině, takže navzdory svému nadání **neměl velkou šanci na to, že by mohl studovat**. Naštěstí zasáhl strýček-kněž, který přislíbil pomoc, ovšem za podmínky, že bude studovat teologii. František poslechl, odešel do Prahy, ale brzy zjistil, že tento obor je mu bytostně vzdálený; navíc se zamiloval do své budoucí manželky – Hermíny Merglové, takže studia opustil. Známost nezůstala – jak se říká – bez následků, přičemž následky se dostavily hned dva najednou: tím prvním byl **chlapeček František** narozený roku 1882 a tím druhým byla **strýčkova nevole, kterou dal najevo tak, že přestal synovce finančně podporovat**. František Ruth se oženil, a aby uživil rodinu, do níž přibyla roku 1883 dcera Hermína a roku 1887 Hedvika*, nastoupil do dn. Národní knihovny v Klementinu.

* Zatímco syn předčasně zemřel, obě dcery vystudovaly gymnázium a pobývaly v zahraničí; Hermína si zdokonalovala němčinu a francouzštinu a mladší Hedvika se učila v Lipsku malovat. Protože Hedvika se „zapletla se svým mnohem starším učitelem Ernestem Bergerem“, musela se vrátit domů a byla provdána; po ní se vdala i Hermína. Hedvika měla syna Jiřího a dceru Bohuslavu.

Zde si získal **velký respekt spolupracovníků korunovaný titulem** „*univerzitní bibliotékař s právem být označován jako profesor; tento titul vytvořila knihovna právě jen pro něj, neboť měl nedokončené vzdělání a nějaký titul v té době mít musel*“. Kromě zaměstnání v knihovně **si přivydělával i jako spisovatel**. Do světa literatury vstoupil paperbacky s takovými tituly jako „Strašidlo na hradu Dubé“, „Katův krvavý meč“, „Lupič nedobytných pokladen“ či třeba „Vražda v Nové ulici“, které psal pod pseudonymem František Hurt (a možná ještě pod několika dalšími); kromě toho byl i autorem řady loutkových her pro děti. Postupně však přešel k tzv. vyšší

literatuře, jako bylo třídílné „Bájesloví řecké a římské“ (používané ve školách), „Kytice pohádek“, „Pohádky starověké“, jím přepracovaný „Robinson“ D. Defoa, slovníky cizojazyčných slov apod. Samozřejmě **stěžejním dílem profesora Rutha se stala „Kronika královské Prahy a obcí sousedních“, na níž pracoval sedm až osm let.** Vyšla ve třech svazcích v letech 1903–1904 (čtvrtý díl napsal PhDr. František Holec, v letech 1974 až 1987 ředitel Archivu hl. m. Prahy), jsou v ní v abecedním pořádku uvedeny všechny ulice se zajímavostmi o jednotlivých domech a pro dnešního čtenáře je významná tím, že jsou tu popsány i objekty dávno zbořené. Motto svého díla vyjádřil Fr. Ruth slovy: *„Však třeba jest nejprve Prahu znáti. Posud ji více chválíme a jí se chlubíme, než ji známe. Nuž pojďme a putujme ulici za ulicí! Pozorujme, co kde nám připomíná veliké události minulé, poslechněme i staré pověsti a legendy, všimněme si, kde který vynikající muž žil a pracoval nebo posud bydlí.“*

Doufal, že kronika vyjde za jeho života ještě jednou, ale nedočkal se toho; zemřel 16. března 1926. Teprve v září 1938 se chystalo doplněné a revidované vydání, v 80. letech minulého století následoval další pokus, na němž měl spolupracovat PhDr. Emanuel Poche, DrSc. (1903–1987), ale nakonec se podařilo uskutečnit tento záměr teprve v roce 1996.

Profesor František Ruth **zemřel na tuberkulózu, kterou téměř do své smrti před rodinou tajil**, a to tak, že *„měl v pracovně ukryté čtverečky buničiny, na kterých odbazoval vykašlané sputum do kachlových kamen, které měla služka za úkol, v přísném utajení, každý den zapálit“*. Zajímavé je, že se od něj nikdo z rodiny nenakazil, i když obě dcery s rodinami s ním žily v jednom domě.

Pohřben je na Vinohradském hřbitově (28-121).

(Informace o osobním životě profesora Fr. Rutha jsem zpracovala na základě autorizovaného rozhovoru s jeho pravnukem, který žije v Praze. Někdy bývá pan profesor omylem zaměňován s majitelem dlaždičské firmy Ruth – Kavka, spisovatelem a dramatikem Františkem Ruthem, žijícím v letech 1852 až 1903, jehož některé hry hrálo svého času Národní divadlo.)

15. MÁLO ZNÁMOU SOUČÁSTÍ HISTORIE KAROLINA JE JEDNA KOSTRA A VAŘENÉ LIDSKÉ MASO

Kostrá se tu objevila v 18. století po rekonstrukci, kdy vznikly dvě nové posluchárny, z nichž jedna patřila právnické a druhá, zv. theatrum anatomicum, dosud nejskromněji vybavené lékařské fakultě. Jistý profesor hodlal k několika z lékařského hlediska zajímavým kostrám, které tu stály, přidat i **kostru nezvykle vysokého sluhy, který v Karolinu pracoval**, a proto ho požádal, aby mu ji – pochopitelně za úplatu – odkázal. Sliboval, že **ji postaví u vchodu a dá jí do ruky vrátnickou hůl**. Sluha nejprve odmítl, ale nakonec souhlasil, jenže večer onoho dne, kdy podepsal smlouvu, ho při oslavě v hostinci ranila mrtvice; ani nestačil dopít džbánec, který před ním stál na stole. Pan profesor svůj slib splnil a sluhova kostrá prý stála na onom místě řadu let.

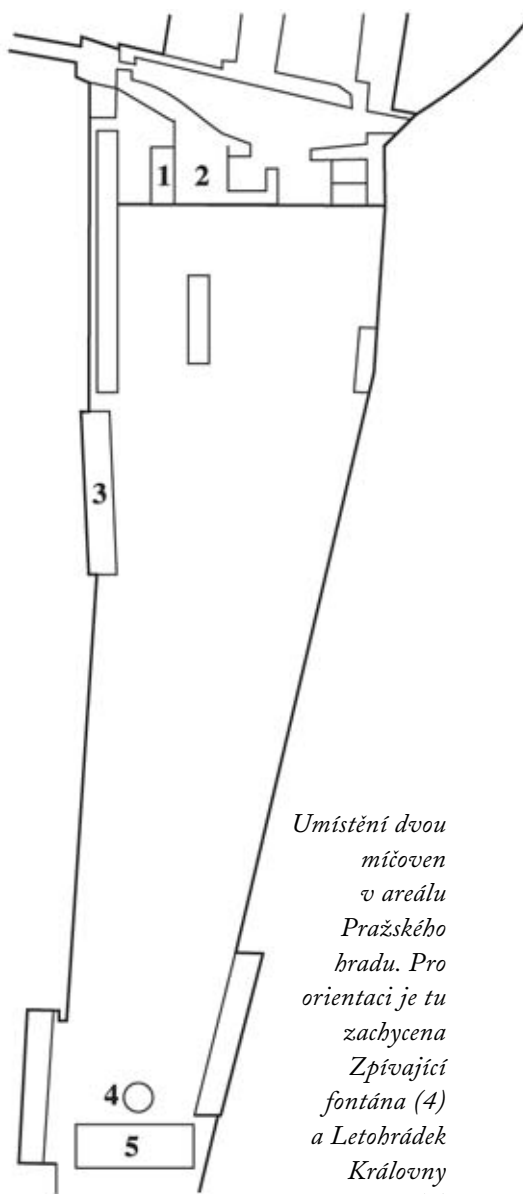
Druhá rarita se v Karolinu objevila roku 1861. Tehdy se tu prý konala přednáška profesora anatomie Vincence Alexandra Bochdálka (1801–1883; jeho asistentem byl Jaroslav Šafařík – viz zajímavost č. 74), který přinesl na ukázkou studentům prvního ročníku medicíny v dřevěné misce ještě **teplé lidské „maso z celého lýtka“**, vysvětloval, že se při vaření scvrklo, doporučoval, aby se přesvědčili, že „*voní jako hovězí maso uvařené*“, a nabízel, že kdo chce, může je ochutnat. Jeden medik prý opravdu kousek vložil do úst, ale polknout ho nedokázal. Překvapivé je, že v Karolinu fungovala od roku 1563 manufaktura na barchet a některé druhy plátna.

16. NA RADU LÉKAŘŮ PROHÁNĚL RUDOLF II. A JEHO HOSTÉ MÍČKY VE VELKÉ MÍČOVNĚ

v Královské zahradě u Pražského hradu, protože tato hra byla doporučována „*jakožto čilý pohyb prospěšný tělu*“, neboť „*se v ní pohybuje rukama, nohama, krkem, hlavou, očima, hřbetem, ledvím a summou vším tělem zároveň*“. Při této zábavě, která byla v módě od nástupu Ferdinanda I. (panoval v letech 1526–1564), se používaly **pálky a míčky***; míčky byly zhotovené buď z nafouknutého vepřového měchýře, nebo z kůže sešité do tvaru koule a vyplněné ovčí vlnou či hadry.

* Tři takovéto pátky a šest míčků najdeme spolu s latinsko-německým nápisem na desce umístěné na domě v Jilské čp. 445/6, a to na jeho části orientované do Vejvodovy ulice. Domu se říkalo Ballhaus, ev. Polhaus, či česky Bálový, ale také Míčový (der Ball znamená jak ples, tak míč), přestože v něm pro zmíněné míčové hry nebyly vhodné místnosti. Desku sem dal umístit italský taneční mistr Václav Ringollini, který dům koupil roku 1675. Pořádal tu sice pouze plesy, ale ve Francii a Itálii bývalo zvykem označovat takto domy, v nichž hosté tančili a o přestávkách holdovali hře s míčem. (V tomto domě se narodil 2. prosince roku 1879 pekaři Frymelovi syn, pozdější hudební skladatel Rudolf Friml.)

Sportu zasvěcená budova (3) postavená v letech 1567–1569 byla roku 1723 adaptována na konírnu a za Josefa II. v ní bylo vojenské skladiště, kvůli němuž byla proražena nová okna, zazděny lodžie a uvnitř byla zřízena dvě patra; přitom byla zničena její výzdoba. Míčovna chátrala, a proto roku 1898 podala městská rada vídeňské c. k. ústřední komisi pro „vyzkoumání

Umístění dvou míčovén v areálu Pražského hradu. Pro orientaci je tu zachycena Zpívající fontána (4) a Letohrádek Královny Anny (5)

a zachování uměleckých a historických památek“ žádost, aby z ní bylo skladiště vojenských potřeb vystěhováno a ona byla po opravě zpřístupněna veřejnosti. Dne 9. května 1945 byla zasažena střelbou (podle některých pramenů byla úmyslně zapálena prchajícími Němci), vyhořela, zbyly z ní jen obvodové zdi a restaurování se dočkala v 50. letech minulého století.

Sochař a restaurátor Josef Wagner (1901–1957) přitom na sgrafitu znázorňujícím jednu z věd z recese vložil ženské postavě do ruky znak tehdejší pětilátky, tj. ozubené kolo s vepsanou pětikou, do jejíhož „bříška“ umístil srp a kladivo.

* * *

V roce 1567 byla postavena na adrese **U Prašného mostu čp. 49/2 Malá míčovna* (1)**, do níž prý Rudolf II. přicházel „tajnou“ chodbou zřízenou v horní kryté části Prašného mostu, aby mohl hráče pozorovat a nebyl přitom viděn. Po pruském bombardování roku 1757 byla tato míčovna **stržena**.

* V jejím těsném sousedství vyrostla roku 1681 divadelní budova zv. Comediahaus (2), v níž se při návštěvě tehdy panujícího Leopolda I. konaly koncerty. Toto divadlo bylo znovu využito roku 1743 při korunovaci Marie Terezie, kdy se mu říkalo Das alte Opera-Haus, a hrála se tam opera Josefa Myslivečka „Antigono“; do hlediště mohlo usednout 200 až 300 diváků. Představení se tu konalo po nezbytných opravách ještě roku 1754; o tři roky později bylo vyhořelé divadlo přemístěno do konírny.

V areálu Pražského hradu prý bývala **ještě jedna míčovna**, ale pokud vím, není známo, kdy byla postavena a kde se nacházela.

* * *

Mimo hradní areál zřídil míčovnu např. počátkem 17. století v zahradě u svého domu v **Karmelitské čp. 376/20** Pavel Sutter st. ze Sutterbachu. Jeho žádosti o povolení stavby bylo vyhověno s tím, že nedalekému „kostelu (P. Marie Vítězné – pozn. aut.) i sousedům na škodu není“. Budova sloužila na přelomu 19. a 20. století jako hotel Garni. Další míčovny zřizovali

pro své hosty mnozí hostinští, protože v Čechách byla tato forma pohybu využívána již od 15. století, a to zejména mládeží.

17. PÍSAŘI BYLI POVAŽOVÁNI ZA VÝZNAMNÉ ÚŘEDNÍKY,

neboť museli být **znalci práva**. Například na Staroměstské radnici sedával písař během jednání u svého pulpitu (stolku) čelem ke konšelům usazeným na lavicích rozestavených do půlkruhu a za jeho zády „*ve dnech soudních stávaly strany a jejich přátelé s advokáty*“. Na stolku měl kříž, „*na němž se přísahalo, a přesýpací hodiny na měření času a poznání, o kolik kdo přišel do rady pozdě*“. V 16. století měli písaři na této radnici vyhrazeno několik kancelářů, neboť jich tu pracovalo až 30. Nejvýše postavený byl protonotarius neboli přední radní písař zv. též kancléř, zatímco nižší písaři se nazývali ingrossatoriové. Zpočátku psali zápisy na listy papíru, ale později pro ně byly zakupovány knihy; nejstarší zápisy byly vedeny v latině, zatímco zápisy německé a české se objevovaly spíše výjimečně. Např. ve 14. století vydělával staropražský přední písař – kromě dalších přílepků – 40 kop grošů ročně, což je více než 3 kopy* měsíčně.

* Pro představu si řekněme, že 1 kopa grošů čítala 60 grošů a že např. krmný vepř přišel v té době na 22,5 groše, kráva na 55 grošů a sekyra na 3 groše. Může se sice zdát nelogické, že tehdejší Pražany zajímaly ceny hospodářských zvířat, ale faktem je, že navzdory zákazům byl v Praze až do 19. století rozšířený chov dobytka a drobných užitkových zvířat (viz pasáž „Životní prostředí dostávalo na frak odjakživa“, zařazená do I. dílu knihy „Co v průvodcích nebývá“).

Podle Zikmunda Wintra to však byl nikoliv plat, nýbrž šlo o proplácení odměn za vykonávané povinnosti a deputát. Protože však tyto odměny bývaly s velkou pravděpodobností nadhodnocovány, byly od počátku

18. století regulovány. Např. v roce 1772 dostával radniční syndikus neboli písař jako deputát asi 1 813 litrů žita, kolem 140 l hrachu, necelých 300 l pšeničné a žitné mouky a 70 l krup.

18. POMNÍK V PRAZE ZÍSKAL VÍCEMÉNĚ NÁHODOU BENEDIKT ROEZL (1824–1885),

rodák z Horoměřic u Prahy, který byl dlouho znám mnohem více v cizině než ve své vlasti. Pravda, v jistém smyslu bylo pochopitelné, že o něm doma lidé léta příliš nevěděli, protože krátce poté, co se vyučil zahradníkem, začal cestovat po světě, kde získával renomé (např. v roce 1846, tedy jako dvaadvacetiletý, se stal zástupcem ředitele nové státní zahradnické školy v belgickém Gentu) a roku 1854 odjel poprvé do Ameriky.

Když se po třiaadvaceti letech cestování vrátil, **koupil si na Smíchově**, tehdejším pražském předměstí, v **Kroftově čp. 416/12, dům**, v němž zřídil **proslulý obchod semeny a rostlinami***, které mu z Ameriky posílali jeho synovci. Navíc **roku 1880 založil v Praze první český odborný zahradnický spolek Flora** a o tři roky později **začal vydávat stejnojmenný časopis**, v němž otiskl svá jediná česky psaná cestopisná pojednání.

* B. Roezl pěstoval především orchideje (jímž věnoval František Flos třídílnou knihu nazvanou „Lovci orchidejí“). Za zmínku jistě stojí, že mezi tyto nádherné květiny patří i „obyčejná“ vanilka! To, co používáme v kuchyni, jsou její tepelně upravené plody. Vanilku znali již staří Aztékové a po objevení Ameriky se dostala do Evropy, kde si získala ihned velkou oblibu. Jako užitkový pro aromatické plody se pěstuje především druh *Vanilla planifolia*.

Po jeho smrti se domácí i zahraniční zahradníci a přátelé dohodli, že **se složí na jeho pomník**, který zadali architektu Eduardu Sochorovi* a sochařům Čenku Vosmíkovi a Gustavu Zoulovi. Ve stejné době se čestí pří-

rodovědci rozhodli postavit pomník přírodovědci Janu Svatopluku Preslovi (1791–1849)**, pro nějž magistrátní úředníci vybrali místo **na jižní straně Karlova náměstí** (poblíž Faustova domu). Jenže pak se ukázalo, že hotov je pomník Roezlův, a ten byl také nakonec – možná kvůli jisté akustické podobnosti jmen obou mužů – na vyhrazeném místě vztyčen (viz foto v příloze).

* Eduard Sochor (1862–1947) se podílel nejen na rekonstrukci kostela sv. Václava na Zderaze či opravě kostela sv. Petra Na Poříčí, ale např. i na stavbě secesně „zlobivého“ žižkovského kostela sv. Anny, stojícího od počátku 20. století na nároží ulic Tovačovské a Jeseniovy. Nejenže se oltář tohoto svatostánku nachází nikoliv na východní, nýbrž naopak na západní straně, ale svérázná jsou i jeho okna, která mají pětiboké zalomení.

** Jan Svatopluk Presl má od roku 1909 pomník od architekta J. Gočára a sochaře B. Kafky v jižní části Vrchlického sadů; je třeba dojít až téměř k Wilsonově třídě, na konec cestičky, která je jakoby prodloužením Růžové a „zalomené“ části Washingtonovy ulice.

19. PŘED TĚMĚŘ DVĚMA STY LETY VSTOUPIL DO ČESKÉ LITERATURY MATĚJ POLÁK (1788–1856),

dnes již téměř neznámý autor, který přišel do Prahy roku 1798, bydlel u tety v domě U Zlatého jednorozce v **ulici Na Můstku** v dnes již neexistujícím domě **čp. 388/11** a po skončení studií se roku 1807 stal výpomocným učitelem v sirotčinci Sv. Jana Křtitele v ulici Politických vězňů čp. 936/7.

Než roku 1808 vstoupil jako dobrovolník do rakouské armády (z níž odešel do výslužby roku 1849 s hodností generálmajora), **začal psát česky a ihned zazářil** (a to téměř o dvacet let dříve než Karel Hynek Mácha, který ho rád četl a pravděpodobně se jím nechal v leccem inspirovat). Matěje Poláka, jenž přijal jména Milota a Zdirad, proslavila zejména obsáhlá

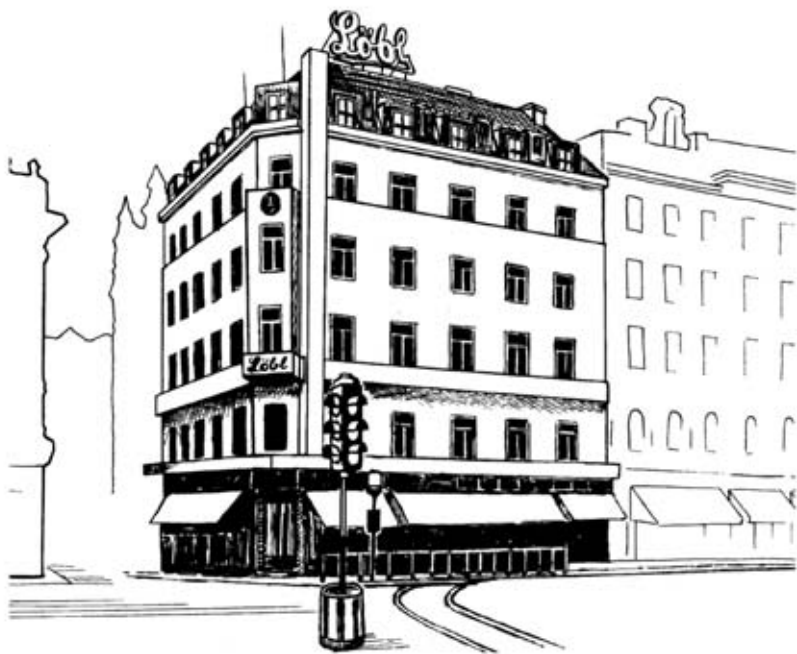
báseň, která vyšla nejprve časopisecky roku 1813 pod názvem „Vznešenost přirozenosti“. Protože Polák si musel kvůli lyrickým pasážím sám vytvářet mnohé české výrazy (šlo např. o tzv. poetismy neboli básnické výrazy nevyskytující se v běžném jazyce; v té době byla „umělá“ tvorba neobvyklých slov běžná), byla báseň v zájmu lepší srozumitelnosti „přehlédnuta Josefem Jungmannem“ (v jehož domě v Jungmannově ulici býval Polák častým hostem). Ten ji přepracoval a přejmenoval na „Vznešenost přírody“, čímž přispěl k tomu, že byla o šest let později vydána knižně, a nechal se slyšet, že „jest v jistém ohledu nejvýtečnější až posavade plod českého básnictví a hodna nejlepších toho tvaru cizokrajním básním na bok postavena býti“. Fr. Palacký

Když byl roku 1901 zbořen dům U Zlatého jednorožce, kde bydlel M. Z. Polák, Pražané čekali, že na „místě tak význačném a živém vznikne budova monumentální“, ale byl tu „postaven dům vynikající jen výškou“, který pouze „couvl vzad“. V něm si roku 1902 otevřel největší obchodní dům s hedvábnými látkami Efraim Löbl.

o Polákovi prohlásil, že tento „genius Čechie právem palmu by básnictví podatí mohl, tolik zajisté originalnosti, vznešenosti a jednotlivých krás posud aspoň žádný nám nepodal“, básník Šebestián Hněvkovský označil toto dílo za geniální a jeho chválu zapracoval do svého „F. L. Věka“ Alois Jirásek.

Čtenáře musela zaujmout i jeho „Cesta do Itálie“, která vycházela časopisecky v letech 1820 až 1822 a v níž byly i takové na tehdejší dobu neobvyklé obraty jako například: „Pustinou dřívě jsem šel, kde Boreáš mrazivým dechem // Hájům zelený šat a lukám spaluje květy.“ Těžko se tedy můžeme divit, že například Vítězslav Hálek hrdě vyprávěl v Umělecké besedě, že „uviděl jednou básníka a generála Milotu Zdirada Poláka“, jak si v Klementinu „zřizoval hodinky dle znamení na věži“.

Takto vypadal tento dům po rekonstrukci provedené v letech 1930–1934. Zbourán byl kvůli stavbě stanice Můstek trasy A metra a v roce 1983 ho nahradila administrativní budova ČKD, která změnila majitele roku 2002.

Dnes ovšem jeho tvorbu připomínají již **jen písničky „Sil jsem proso na souvrati“** (původně lidová báseň, kterou Polák částečně doplnil – jak bývalo tehdy zvykem – svými verši; František Škroup ji zařadil na úvod své „Fidlovačky“) a „*Kde je stárek, tu je mládek, nedaleko také pivovárek, kde se pivo vaří, tam se všechno daří*“ (jejíž text byl součástí jeho delší básně „Pivo, víno, voda“).

20. AUTOR STOVEK FOTOGRAFIÍ PRAHY FRANTIŠEK JOSEF ARNOŠT FRIDRICH (1829–1892)

pocházel z mělnické zámožné měšťanské rodiny, měl dva starší sourozence, sestru Annu a bratra Karla, a když mu byly tři roky, zemřela jim maminka. Měl být právníkem, ale roku 1851 krátce před ukončením studií univerzitu opustil údajně kvůli oční chorobě a začal se věnovat tomu, co ho těšilo: cestování a fotografování. Otec jeho koníčka podporoval, takže mu umožnil vyjet v roce 1855 do Paříže na Světovou výstavu – a to zřejmě rozhodlo. O rok později již mohl Fr. Fridrich vystavovat své stereoskopické fotografie* z Paříže **v pražském hotelu U Arcivévodý Štěpána čp. 826/37** (dnes čp. 826/25 hotel Evropa) **na Václavském náměstí**, kde bylo možné zhlédnout za zvláštní vstupné i za zástěnou umístěné **ženské akty**, považované tehdy za necudné. Fridrich byl za jejich vystavení odsouzen na 48 hodin do vězení, odvolal se, trest mu byl prominut, nicméně **tento „zločin“ ho později připravil o titul c. k. dvorního fotografa****, i když není jisté, že snímky byly jeho vlastní.

* Stereoskopická fotografie, která vznikla nedlouho po objevu „normální“ fotografie a byla populární např. na přelomu 19. a 20. století a v 50. letech 20. století, spočívá v pořízení dvou snímků daného objektu z trochu odlišné pozice, z nichž každý je určen jednomu oku, čímž vzniká prostorový vjem. V Praze se tyto fotografie prodávaly v Celetné ulici v obchodním domě U Města Paříže čp. 596/15, u jehož vchodu bylo speciální kukátko nezbytné k jejich prohlížení; další kukátka byla například v čitárně Náprstkova Českého průmyslového muzea. Stereoskopické fotografie byly velmi

drahé (dvanáct jich stálo 6 zlatých, což byl jedenapůlnásobek týdenní mzdy dělníka v kartounce), a navíc náročné na zhotovení.

** Podle některých pramenů se Fr. Fridrich za to pomstil tím, že hotel následně odstranil z fotografie, na níž zachytil Bendlovu sochu sv. Václava, která před ním stávala.

Podle pražského adresáře na rok 1858 si zřídil **ateliér** nejprve v **Michalské čp. 438/17** (dnes čp. 438/15) v domě U Zlatého říšského jablka, který koupil jeho otec, a roku 1875 ho přestěhoval na **Národní čp. 116/20**. Od počátku ho měl ze všech konkurentů **snad nejlépe vybavený**, a navíc díky otcově pomoci **mohl nasadit nízké ceny**. Potvrdil to mj. i Jan Neruda, který o něm v Hlasu z 20. prosince roku 1863 napsal: „*Co jsme z posavadních výrobků jeho viděli, vyniká znamenitou ostrostí, ceny však jsou při tom vskutku nejlacinější.*“ Dařit se mu počalo i díky tomu, že postupně výrazně **rozšířil nabídku svých služeb**: zhotovoval portréty „obyčejných“ lidí, politiků i umělců, navštívenky doplněné fotografií, příležitostné foto-gratulační, fotografické herbáře s kolorovanými snímky květin, ilustrační fotografie k příslovím, reprodukce uměleckých děl apod. V roce 1870 se stal **největším vydavatelem fotografických pohledů v celém Rakousku-Uhersku, byl prvním českým fotografem, který získal renomé i v zahraničí** (od roku 1866 byl nositelem titulu „královský pruský dvorní fotograf“ a v Brazílii byl jmenován dvorním fotografem tamního císaře) a zřídil si řadu **obchodů** v různých městech. V Praze ho měl v ulici **Na Příkopě čp. 583/15**.

Nejvíce ho ovšem **proslavily jeho snímky Prahy**. První – stále ještě stereoskopické – pořídil roku 1864. Celkem zachytil metropoli na 1 200 až 1 500 snímcích, mezi něž patřily často snímky sportovců (např. při závodech bruslařů a veslařů), záběry budov určených k asanaci či třeba vyhořelého Národního divadla. Málo je známo, že když hodlal některý snímek šířit dál **v kopiích, musel ho předložit ke schválení**, aby náhodou nevyzradil vojenské tajemství.

* * *

Co se jeho osobního života týče, roku 1857 se zamiloval do chudé židovské dívky, dvacetileté Eleonory Grögerové, nepohodl se kvůli tomu s otcem, a tak s ní odjel do Ameriky, kde se vzali. Po třech letech se ale s otcem smířil, protože se jeho žena nechala pokřtít, takže 11. června 1861 se konala oficiální svatba v pražském kostele sv. Jiljí; roku 1868 se jim narodila dcera Eleonora Klára. Jedním z důkazů jejich lásky se stala **bílá veslice ve tvaru labutě, kterou František koupil manželce za svého pobytu v Anglii a v níž se projížděla okolo Střeleckého ostrova.**

Poslední tři roky života, tedy od roku 1889, už fotografoval spíše výjimečně, věnoval se literatuře (napsal mj. v němčině „Okružní cestu po Čechách“), dům v Michalské ulici přenechal dceři a nastěhoval se do (dnes již zbořeného) **domu U Slona v Dlouhé třídě čp. 609/2.** Když zemřel, prodala jeho dcera dům s ateliérem fotografovi Arturu Bellmanovi.

21. SLAVNÝ SJEZD KASAŘŮ SE KONAL V NEMÉNĚ SLAVNÉM NEJSTARŠÍM ŽIŽKOVSKÉM HOTELU,

stojícím od roku 1889 v **Seifertově ulici čp. 615/65,** nazývaném od roku 1890 podle jeho majitele Suchý a od roku 1910 Tichý (dnes přejmenovaným). Tento název dostal poté, co ho koupil hostinský Vincenc Tichý, který ve 20. letech minulého století přistavěl dvorní trakt s velkým sálem, v němž se odehrávalo mnoho akcí různého charakteru. Kolem roku 1930 se právě zde sešli v úvodu zmínění kasaři, aby vymysleli plán, jak okrást, a tím zesměšnit účastníky policejního kongresu v Paříži, na němž policejní páni radové diskutovali o tom, jak postupovat proti zločincům. Tuto epizodu z pražské historie známe z „Panoptika města pražského“ Jiřího Marka.

22. STRÁDALOVÉ VYSTRÍDALI MILOVNÍKY PIVA,

kterí chodívali do známého a hojně navštěvovaného hostince u pivovaru, zvaného Na Haldách a později U Primasů, který stál **na Václavském ná-**

městí čp. 796/48 a jehož komín „nepěkně kouřem“ obtěžoval okolí. V roce 1921 zakoupil celý komplex **Poštovní úřad šekový**, který v roce 1927 nechal staré budovy zbourat a místo nich dal postavit na pozemku o rozloze 7 176 m² mohutný čtyřkřídlý objekt **čp. 796/42–46** železobetonové konstrukce, dokončený roku 1931. U něj stojí za zmínku kromě padesáti výtahů především fakt, že disponoval **jedním z největších trezorů v republice**, tvořeným trezorovou místností o rozloze 822 m² se 77 pokladnami na cenné papíry a peníze a místností pro bezpečnostní schránky o ploše 284 m². Uzavíraly ho několik tun vážící pancéřové dveře a zajišťovalo ho nejmodernější bezpečnostní signalizační, poplachové i odposlouchávací zařízení. Práci úředníkům usnadňovala **pneumatická potrubní pošta** a koncem 30. let tu byl vybudován masivní podzemní **protiletectký kryt***, který prý však nikdy nebyl využit.

* Další, tentokrát protiatomový kryt byl vybudován pod dn. hotelem Jalta čp. 817/45, postaveným na Václavském náměstí po 2. světové válce. V polovině 70. let 20. století zde mj. po navázání diplomatických styků s tehdejší SRN sídlilo jistý čas západoněmecké velvyslanectví a v případě

Bývalý hostinec U Primasů v roce 1926, rok před zbořením.

války tu měl najít útočiště generální štáb vojsk Varšavské smlouvy. Kvůli tomu byl v druhém podzemním podlaží zřízen zmíněný kryt s betonovými, 3 metry silnými stěnami a olovenými pláty, který měl pojmout 250 osob (ze sítě krytů byl vyřazen roku 1997). Pod ním vznikla dobře vybavená nemocnice, v níž mělo pracovat 30 lékařů a sester.

Poštovní úřad šekový, u něž se „*soustřeďovala největší část příjmů a výplat státu a na ústředním kontě státu u tohoto úřadu se vykazovaly téměř veškeré jeho pokladní zůstatky*“, se změnil na **Poštovní spořitelnu**, která vedla během prvního roku své existence 42 000 účtů, a tím se stala první mezi tehdejšími srovnatelnými ústavy. **Za 5 Kč** si lidé mohli **pořídit spořitelní knížku**, díky níž měli možnost **si vybrat peníze na kterékoliv poště**. Poštovní spořitelna vedla mj. **účet číslo 400 Zlaté knihy dárců, na něž lidé poukazovali od jara roku 1938 peníze na Konto republiky**; nejčastěji šlo o částky od sta do tisíce korun. Do počátku listopadu zaslalo příspěvek na ochranu své země **360 000 dárců**, jednotlivců i organizací, **což vyneslo celkem 560 milionů korun**. Na fond přispěli i krajané, kteří se o této akci dozvěděli při pražském Vsesokolském sletu a kteří uspořádali mezi sebou sbírky především v Americe. **Kromě finančních částek věnovali lidé i věcné dary počínaje zlatými mincemi či šperky a konče automobily**.

V roce 1950 byla činnost Poštovní spořitelny zastavena a její majetek, práva a závazky převzaly Státní banka československá a Státní spořitelna.

23. DO PRAŽSKÉ HISTORIE SE AKTIVNĚ VYDÁVAJÍ ČLENOVÉ KLUBU PŘÁTEL ŽIŽKOVA,

založeného roku 1970. Jednoho z nich, pana Petra Kallistu, zaujala „záhada“ spojená s kostelem sv. Prokopa stojícím na Sladkovského náměstí. Postaven byl v letech 1899–1903 a zajímavý na něm je **kříž na jeho věži**. Zatímco obvykle mívají svatostánky tyto kříže orientované východo-západním směrem, tento – navzdory tomu, že hlavní oltář se jako obvykle nachází na východní straně kostela – **se „dívá někam směrem na jiho-vý-**

chodo-východ“. Zpočátku pan Kallista předpokládal, že při generální opravě uskutečněné na přelomu 80. a 90. let minulého století nasadili kříž nepravěně řemeslníci, ale byl ujistěn, že *„je usazený přesně tak, jak ho umístili stavitelé kostela“*. Přitom ho prý nelze pootočit, protože *„je zakovaný do ocelové kotevní konstrukce, nasazené na krovu věže“*. Pan Kallista nakonec **došel při pohledu do map k závěru, že kříž „je nasměrovaný přesně na město Sázavu, resp. na Černé Budy*, kde sv. Prokop** působil jako poustevník“**. (Navzdory tomu se traduje, že poustevničil v Prokopském údolí.)

* Černé Budy byla osada na pravém břehu řeky Sázavy, která se stala součástí města Sázava. Nachází se zde Sázavský klášter s kostelem sv. Prokopa.

** Ke svatému Prokopovi si přidejme alespoň jednu úsměvnou pražskou legendu. Když prý jednoho dne usnul na kamenné lavici vedle masných krámů na Malostranském náměstí, vytrvale ho obtěžovaly mouchy. Jistý „chasník řeznický“ je však během jeho spánku obětavě odháněl a „od ty doby mocí tohoto svatého se stalo, že mouchy na tyto krámy nelítaly“.

* * *

Členka Klubu přátel Žižkova paní MVDr. Bronislava Svejková shromáždila podrobná a pečlivě prověřená fakta o žižkovské **tragédii rodiny Augustina Zimmermanna** (1818–1861), která byla ve své době středem zájmu veřejnosti. Šlo o to, že tento obchodník s moukou bydlící postupně na několika místech Josefova dostal údajně výpověď (ovšem nikoliv soudní) z bytu v tehdejší Cikánské ulici čp. 182 (přibližně v místě dn. ulice Elišky Krásnohorské), a proto *„zbavil života“* své čtyři děti, které měl s manželkou Františkou (1820–1871). V neděli 27. října 1861 vzal na procházku za hradby na okraj dn. Žižkova sedmiletého Augustina, pětiletého Václava, o rok mladší Mariu a ročního Antonína a **podřezal jim i sobě žíly**. O den později našla jejich těla manželka hlídače železnice *„v prohlubíně u zdi bývalé Hrabovy zabradý* za altánem** na vrchu Žižkov“*.

* Hrabova zahrada vznikla kolem restaurace, kterou zřídil roku 1850 v bývalé usedlosti Josef Hrabá. Budova bývalé restaurace dodnes stojí v Trocnovské ulici čp. 1/2.

** Jde o vyhlídkový altán, který stojí prokazatelně od roku 1791 na západní straně Vítkova; vidět ho můžeme například ze severní části Štefánikova mostu. V minulosti se prý altánu říkalo Věž, Žižkovská věž, kaplička na Vítkově či bývalá kaple.

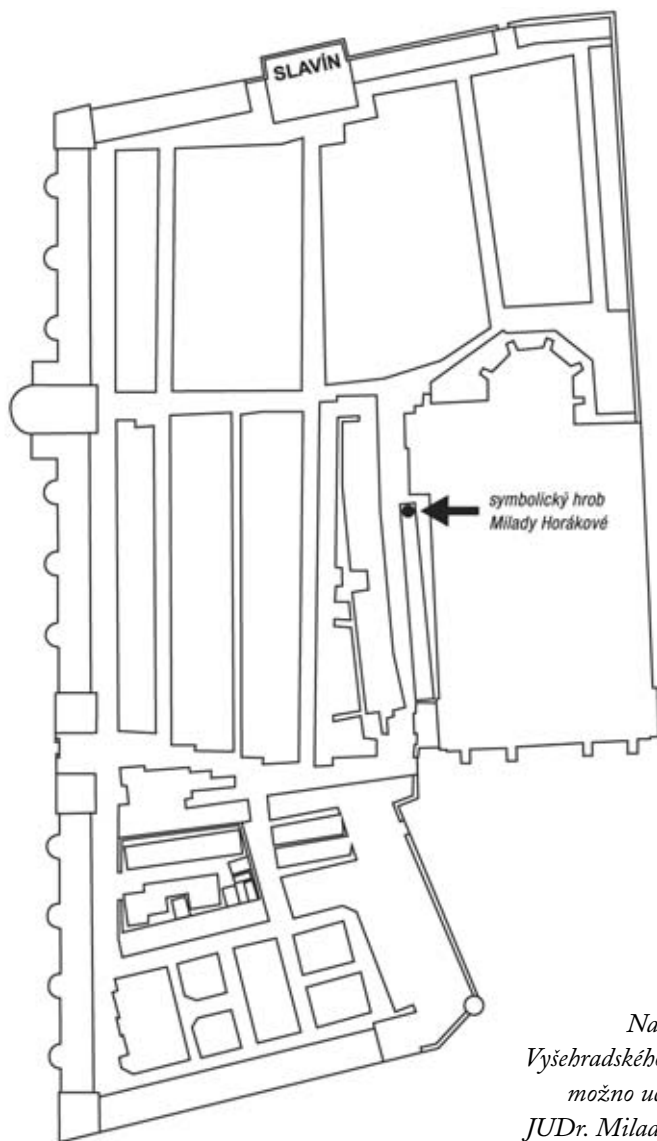
Nedaleko ležely dvě lahve od vína, takže se spekulovalo, že jím před vraždou unavené děti omámil, ale přesný průběh činu se nepodařilo zjistit. Děti byly pohřbeny odpoledne 1. listopadu „za účasti mnoha tisíc osob“ na Olšanském hřbitově (III-9-36) a Ferdinand V. Dobrotivý (1835–1848), trávící v Praze svůj „důchod“, věnoval „značnou sumu na vystrojení pěkného pohřbu“. (Ferdinand V. dostal k dispozici dům v ulici Na Poříčí čp. 1040/10, prostory v Toskánském paláci čp. 182/5 na Hradčanském náměstí a kapli sv. Kříže na II. nádvoří areálu Pražského hradu.)

Pokud by někdo z vás měl další informace o „záhadě“ spojené s křížem na kostele sv. Prokopa, nebo zjistil, kam byl 31. října 1861 uložen otec a vrah dětí Augustin Zimmermann, či kde byla 9. 9. 1871 pohřbena jejich matka, napište prosím na adresu klubu KPZ@volny.cz, nebo na moji e-mailovou adresu uvedenou v úvodu knihy.

24. DNE 27. ČERVNA 1950 V 5.35 BYLA OBĚŠENA JUDr. MILADA HORÁKOVÁ (1901–1950)

na dvoře pankrácké věznice jako poslední ze čtyř odsouzených, kteří měli toho dne zemřít na základě vykonstruovaného procesu, zahájeného 31. května 1950. Podle nejnovějších výzkumů **umírala asi čtvrt hodiny**.

Narodila se na Vinohradech, s manželem bydlela od roku 1935 ve smíchovské **Zapově čp. 376/3**, po absolvování právnické fakulty se věnovala

*Na tomto místě
Vyšebrodského hřbitova je
možno uctít památku
JUDr. Milady Horákové.*

zejména ženské otázce, po Mnichovu pomáhala lidem odsunutým z pohraničí a za okupace se aktivně zapojila od odboje. Zatčena byla spolu s manželem 2. srpna 1940, dva roky byla držena na Pankráci a v soudní budově na Karlově náměstí, za stanného práva byla převezena do Tereziána a při soudu konaném v Drážďanech v říjnu roku 1944 se sama německy hájila. Původně navržený trest smrti jí byl tehdy snížen na 8 let a ona si ho odpýkávala do dubna 1945 v ženské věznici nedaleko Mnichova.

Po osvobození pokračovala ve své veřejné práci, ale postupně se začala orientovat prozápadně, neboť **nesouhlasila se zásahy SSSR do československých záležitostí** (sestavování vlády, zákaz přijmout Marshallův plán, odtržení Zakarpatské Ukrajiny apod.). Dne 10. března 1948 (v den smrti Jana Masaryka) se vzdala svého mandátu poslance Národního shromáždění, kam byla zvolena roku 1946, a **zatčena** byla 27. září 1949 **na svém pracovišti, školském úřadě hl. m. Prahy**.

JUDr. Milada Horáková, nad níž rozsudek zrušilo prezidium Nejvyššího soudu roku 1968, byla **plně rehabilitována roku 1990**; tehdy také rodina dostala od ministryně spravedlnosti Dagmar Burešové její dopisy z vězení.

Od roku 1990 nese její jméno ulice v Praze 7, od roku 2000 připomíná ji a další oběti totalitních režimů kenotaf s bustou na Vyšehradském hřbitově (6-1a; viz foto v příloze), v roce 2002 byla na budově úřadu Městské části Prahy 7 odhalena v „její“ ulici čp. 691/2 pamětní deska a plaketa s portrétem, v budově radnice na Mariánském náměstí je po pravé straně schodiště její plaketa s textem: „Zasloužila se o hlavní město Prahu“, a dne 28. října 2009 jí byl odhalen pomník na pankráckém náměstí Hrdinů nedaleko budovy, kde byla odsouzena.

Od 10. října 2010 stojí ve smíchovské ulici Na Doubkové čp. 2040/8 nový pomník M. Horákové před kostelem Českobratrské církve evangelické, do jejíhož místního sboru vstoupila společně s manželem před 75 lety; Olbram Zoubek, autor tohoto pomníku, se zřekl honoráře.

25. ZALOŽENÍ DN. NÁRODNÍHO MUZEA PARADOXNĚ URYCHLILA ROKU 1816 NEÚRODA,

jejíž následky měla nákupem obilí za zapůjčené peníze zmírnit soukromá, kvůli tomu založená společnost. Jelikož léto roku 1817 přineslo naopak překvapivě velkou úrodu, již „*v září mohla se splatiti polovice učiněné půjčky*“. Mnozí přispěvatelé se však svých peněz zrekli, a proto kdosi přišel s myšlenkou využít je na „*nějaký vlastenecký účel*“, jímž se stalo nové zemské muzeum*.

* To se zpočátku jmenovalo Vaterländisches Museum des Königreiches Böhmen (Vlastenské či Vlastenecké muzeum království Českého), od roku 1848 se mu říkalo České muzeum, roku 1854 bylo přejmenováno na Muzeum království Českého a od roku 1919 nese (s výjimkou okupačního přejmenování Landesmuseum) současný název. Jeho prvním majitelem byla soukromá Společnost Vlastenského (Vlasteneckého) muzea v Čechách, kterou roku 1834 vystřídal Země česká a od roku 1949 je vlastní stát.

Návrh na jeho založení, který padl 15. dubna roku 1818 na slavnostní schůzi předních zástupců české šlechty, byl přijat s nečekaným ohlasem. Díky němu se začaly již v červenci téhož roku scházet nejen další peníze (např. kněžna Kateřina Zaháňská poukázala 7 500 zlatých), ale také první exponáty, mezi nimiž byla mj. knihovna a velká mineralogická sbírka nejvyššího pražského purkrabí Františka Antonína hraběte z Kolowrat a Libštejna (1778–1861). Menší předměty byly uloženy **v pronajatém refektáři minoritského kláštera při kostele sv. Jakuba v Malé Štupartské**, pronajatém na rok 1. července 1818, zatímco předměty větší si museli jejich dárci ponechat prozatím doma. Po roce se sbírky stěhovaly **zčásti do bytu profesora Steinmanna v Husově ulici čp. 240/5 a zčásti na Malostranské náměstí do domu čp. 259/12** Františka hraběte Hartiga, který tu měl svoji zoologickou sbírku.

Roku 1821 (podle Ottova slovníku již na podzim 1819) se začaly exponáty stěhovat **do pronajatého přízemí a dvanácti místností prvního pat-**

ra Šternberského paláce na Hradčanském náměstí čp. 57/15 (zakoupeného roku 1811 Společností vlasteneckých přátel umění pro obrazovou galerii, umístěnou ve vyšších podlažích). Prostory byly muzeu předány po skončení stavebních úprav 27. listopadu 1821 a první návštěvníci sem mohli přijít v sobotu 1. května roku 1824. Otevřeno bývalo každou středu, a to v létě i odpoledne, zatímco v zimě pouze dopoledne; výjimku tvořili badatelé a významní hosté provázeni zaměstnanci muzea. Každou vstupenku musel podepsat prezident nebo jednatel muzejní společnosti.

V přízemí paláce byly k vidění nerosty (vč. kamenného uhlí) a v patře se nacházela všehochoť – sbírka semen, dřev a hmyzu, mince, herbáře, husitské cepy, turecký turban, přemyslovská otká, železná sekyrka vykopaná roku 1836 u Stadic, kompaktní desky z roku 1437, paleontologické sbírky (které při návštěvě Prahy pochválil A. von Humboldt) apod. Bohužel přízemní sál (bývalá konírna), obrácené okny na sever do Jeleního příkopu, trpěl nejen nedostatkem světla, ale byl i **chladný a vlhký**, takže se tu dařilo dřevokazným houbám. (Dodnes zde můžeme vidět fresky – na levé straně Šternberků a na pravé straně Habsburků, na níž jsou čitelná jména některých jejich oblíbených koní.) Navíc kvůli odlehlosti paláce vnikli roku 1825 lupiči do muzejní knihovny (jejíž předpisy zakazovaly lezení „*po žebřících a samovolné vytahování knih*“ a „*s sebou brátí*“ psí mazlíčky). Druhý den byly po přilehlé zahradě rozházeny „bezcenné“ knihy, takže muzeum se rozhodlo „*doplnit stav zaměstnanců hlídacím psem*“.

Dne 23. srpna 1833 navštívila hradčanské muzeum císařovna, čtvrtá manželka Františka I. Karolina Augusta (1792–1873) s nevlastní dcerou princeznou Marií. Všichni zaměstnanci přišli vzácné hosty přivítat a ve výstavních sálech se snažili vysvětlit „*o překot účel a hodnotu exponátů*“, ovšem zviditelněl se především – jak prý bylo jeho zvykem – Václav Hanka (1791–1861). Při loučení totiž tento první profesionální muzejník, známý po Praze svou typicky cupitavou chůzí a zájmem o numismatiku, daroval císařovně dvě české knihy, za což se mu odměnila česky pronesenými slovy „*Děkuji srdečně*“.

Pražané však do hradčanského muzea chodili sporadicky, neboť z centra to sem měli pěšky daleko, a navíc museli na závěr překonat **téměř šedesátimetrový výškový rozdíl** mezi **Malostranským a Hradčanským náměstím**. (Najmout si fiakr či drožku nebylo levnou záležitostí, a navíc

povozy jezdící na Hradčanské náměstí měly kvůli náročnému terénu pevně stanovené příplatky.)

Protože bylo jasné, že Šternberský palác není právě šťastným řešením, navrhl roku 1840 historiograf Království českého František Palacký, aby byla pro muzeum postavena **nová budova**, která by byla součástí centra vědy a kultury zvaného Franciscum (na počest českého krále Františka I.) a stála by **na Smetanově nábřeží**. Kromě muzea s panteonem a s portréty velkých postav české historie zde měla být i výtvarná akademie, konzervátor apod., ale z návrhu zůstala pouze známá jezdecká socha zmíněného císaře.

* * *

Naštěstí čeští stavové zakoupili 30. prosince roku 1845 budovu (využívanou od počátku 19. století jako činžovní dům) prakticky v centru města. Šlo o bývalý **Nostický palác** v ulici **Na Příkopě čp. 858/20**, který darovali muzeu 10. ledna následujícího roku a k němuž přidali 25 000 zlatých na přestavbu (jež však přišla na 52 947 zl. a 34 kr.). Poté co byli nájemníci vystěhováni, dostal palác zvýšené druhé patro, zesílené stropy, novou střechu apod. a v září roku 1847 mohlo začít stěhování.

Václav Hanka zde měl (stejně jako ve Šternberském paláci) přidělený služební byt, ovšem stěžoval si, že přízemní místnosti s okny do ulice Na Příkopě jsou tmavé „jako žalář“, manželka se mu zde prý upláče a žádal, aby se mohl usadit v krámku* vpravo od portálu. Neuspěl však a žil tu až do své smrti**.

* Kráček dostalo k dispozici roku 1848 založené nejstarší a největší české Řivnáčovo knihkupectví. Jeden z jeho majitelů, Antonín Řivnáč, patřil k prvním českým nakladatelům vydávajícím hodnotné knihy, mj. roku 1882 „Řivnáčův průvodce po království českém“, rok nato „Řivnáčův průvodce po Šumavě“ a roku 1885 „Řivnáčův průvodce po Praze a okolí“. Nakladatelství tu zůstalo společně s obchodem Jana Neffa v přízemí i poté, co byl Nostický palác roku 1893 zbořen a nahrazen v letech 1894–1896 budovou Zemské banky království Českého, ač to prý bylo „proti bankovním zvyklostem“.

** Když Václav Hanka, oslavovaný tehdy jako nálezce Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského, v lednu roku 1861 zemřel, byly jeho ostatky „za mrazivého, ale slunečného... odpoledne“ z budovy muzea na Vyšehrad za svitu „sterých pochodní, jež, jak tehdá zvykem bylo, neseny studujícími“. Ulice Na Příkopě prý sotva stačila „davům kolem se tísnicím“. Na Vyšehradském hřbitově byl V. Hanka uložen do hrobu 6b-27.

V červnu roku 1848 byli do Nostického paláce uloženi zranění ze střetů s Windischgrätzovými vojáky, kteří muzeum považovali za symbol „českého národního hnutí onoho jara“, a proto rozstříleli všechna okna a poškodili stropy. Nakonec vnikli oknem Hankova bytu dovnitř a zabavili tři středověké hákovnice a dvě starožitné hlavně pistolí bez pažeb.

První návštěvníci si mohli muzejní exponáty prohlédnout teprve v úterý **2. července 1850**. Otevřeno* bylo od 9 do 13 hodin, a to pouze od 1. května do 31. října. Důvodem omezené otevírací doby byl fakt, že v sálech bylo v rámci protipožární** prevence zakázáno nejen svítit, ale i topit.

* V úterý a pátek byl vstup zdarma a v ostatní dny prodával „domovník vstupenky vždy pro 4 osoby platné po 1 zl.“. (Jen pro představu: v té době stála 1 zlatý husa, 1 kg medu či jedna košile. Za 25 krejcarů, což byla částka připadající na jednoho návštěvníka, byl k dostání pecen chleba, nebo 1 kg hovězího masa. Nádeník si denně vydělal 50 krejcarů.)

** V té době se svítilo svíčkami či nově zaváděnými plynovými lampami (elektrické obloukovky se dostaly v Praze ke slovu o dobrých třicet let později) a topilo se dřívím či dřevěným uhlím (uhlí kamenné se začalo používat v 60. letech 19. století). Navíc pokud by v muzeu vypukl požár, zničil by nejen palác s exponáty, ale rychle by se šířil do okolí, neboť v sousedních domech byly sklady síry, uhlí, lihu, fosforu a v Nekázance, která byla tehdy ještě užší než dnes, stála Heineho továrna na dýmky s trvale kouřícím komínem.

Na exponáty, které byly stále ještě nedostatečně utříděné, vzpomínal přítel Jana Nerudy, novinář Ladislav Quis (1846–1913) takto: „*Sbírky archeologické umístěny byly ve dvou nepřilís velkých pokojích a nebyly uspořádány systematicky; byly tu promíseny předměty prehistorické i historické, etnografické (a to z nejrůznějších národů starověku i doby novější, starého i nového světa, např. vedle popelnice egyptský sarkofág i daguerrotyp ženy z kteréhos indiánského kmene); ba nalézaly se tu i předměty průmyslu (jako např. veliký kaleidoskop) i průmyslu uměleckého, velký model chrámu a vedle toho ještě různá kurióza (tak např. malá dětská ručnice císaře Josefa II.). Mne ovšem nejvíc vábily zbraně táborů, palcáty, sudlice i ohromné pavězy, meč kata Mydláře.*“

Také zde se muzejní bibliotekář V. Hanka minimálně jednou věnoval korunovanému hostu. Když roku 1854 navštívil muzeum František Josef I., Hanka mu ukázal lístek, který císař jako šestiletý hošík sestavil z „*tiskacích literek*“, aby dvěma urozeným dárcům poděkoval za zaslání rostliny.

Ovšem do idylky mělo i toto sídlo muzea daleko.

Kvůli nedostatku místa např. Dr. Antonín Frič pracoval v „*díře*“, jak se říkalo jeho pracovně o rozměrech 3 krát 4 metry nacházející se v levém křídle paláce. Protože na údržbu sbírek nebyly peníze, najímal si studenty, kteří v červnu vždy jeden týden za holbu piva a rohlík, jež hradil ze své kapsy, ošetřovali vycpané ptáky, v tůních na Císařské louce lovili žáby pro hady určené k vycpaní apod. Zatímco vycpaniny v druhém patře trpěly letními vedry, v přízemí zase vládlo vlhko, které ničilo zejména listiny, a nebezpeční byli i hmyzí škůdci, které nikdo nehubil. **Uklízečku dostalo muzeum teprve roku 1861**; do té doby se o vše staral coby domovník vysloužilý dragoun František Wildner, jeho manželka a služebná Pepička.

Strádali i zaměstnanci, kteří (V. B. Nebeský, F. L. Čelakovský apod.) prosili muzejní výbor **o zakoupení houní**, protože v chladných obdobích roku „*velice zimou od nohou trpějí*“. Kromě toho **palác chátral**: střešní trámy hnily, stropy se prohýbaly, takže musely být roku 1877 podepřeny, a na zdech se dokonce objevily trhliny, i když zdivo bylo zesilováno. Důvodem byl mj. fakt, že počet i váha exponátů rostly.

Jelikož přibývaly zejména minerály, horniny a zkameněliny, které přinášeli studenti nebo je muzeum dostávalo darem či byly přikupovány, založil Antonín Frič roku 1875 **dnem již téměř neznámé Museum geologicum**. Nacházelo se za Nostickým palácem v zanedbané zahradě s topoly a bezy

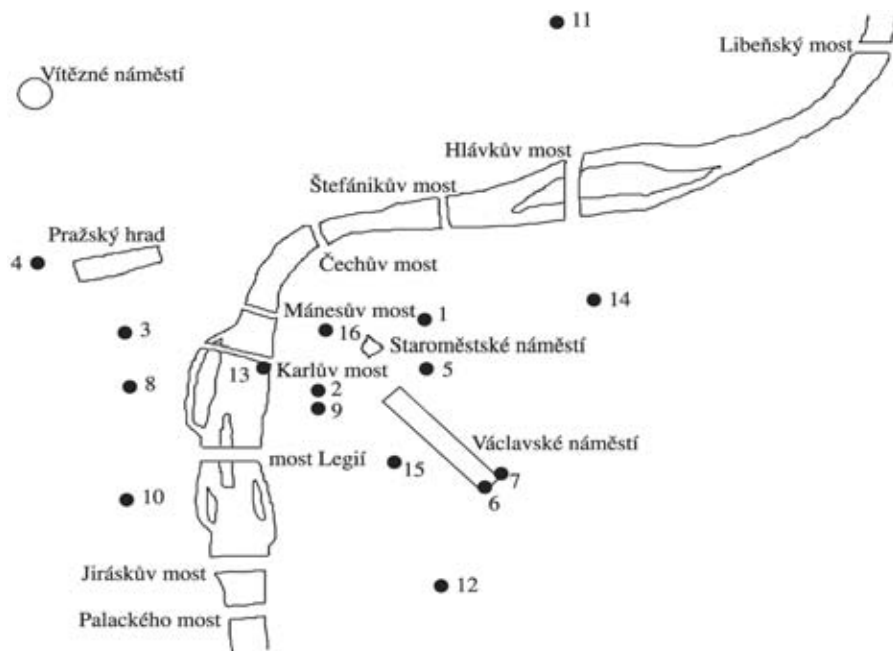
a tvořil je velký dřevěný pavilon, který Frič získal od dědice barona Františka Ringhoffera a nechal ho vztyčit na kamenné podezdívce o ploše 180 m². „Vladný celek sestaven tu přebohatý materiál paleontologie české v 32 skříních“, ovšem pavilon (který měl roku 1873 reprezentovat zmíněnou smíchovskou firmu na Světové výstavě ve Vídni pouze několik měsíců) byl **po desetiletém „muzejním“ využívání prožrán červotočem a střechu, již při deštích zatékalo, musel mít přivázanou provazy, aby ji neodnesl vítr.**

Přetrvávala i hrozba požáru (strach z něj vzrostl zejména po tragickém konci budovy Národního divadla v roce 1881), takže muzeum sjednalo pojištění sbírek odhadnutých asi na milion zlatých, na dvoře nechalo zřídit požární hydrant a pro nejvýznamnější exponáty zakoupilo ohnivzdornou pokladnu firmy Wertheim. Bylo však jasné, že jde o provizorní a nedostatečná opatření.

* * *

Dnes již téměř neznámé Museum geologicum.

1 – *Jakubská*

2 – *Husova čp. 240/5*

3 – *Malostranské náměstí čp. 259/12*

4 – *Hradčanské náměstí čp. 57/15*

5 – *Na Příkopě čp. 858/20*

6 – *Václavské náměstí čp. 1700/68*

7 – *Vinohradská čp. 52/1*

8 – *Karmelitská čp. 388/2 – České muzeum hudby*

9 – *Betlémské náměstí čp. 269/1 – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur*

10 – *Kinského zahrada 98 – Musaion – Národopisná expozice*

11 – *Výstaviště čp. 422 – Lapidárium*

12 – *Ke Karlovu čp. 462/20 – Muzeum Antonína Dvořáka*

13 – *Novotného lávka čp. 201/1 – Muzeum Bedřicha Smetany*

14 – *U Památníku 1900 – Národní památník na Vítkově*

15 – *Palackého čp. 719/7 – Památník Fr. Palackého a Fr. L. Riegra*

16 – *Kaprova čp. 45/10 – Památník Jaroslava Ježka*

Všechny tyto adresy se vztahují k historii či přítomnosti Národního muzea.

Řešením odpovídajícím významu muzea se měla stát nová budova, o níž se jednalo již od 60. let 19. století a na jejíž stavbu roku 1866 daroval 10 000 zlatých císař František Josef I. Původně měla vyrůst na ploše 1 200 m² v severní části Karlova náměstí poblíž Novoměstské radnice, ale nakonec zvítězil pozemek o rozloze 13 598 m² v horní části Václavského náměstí, vzniklý zbořením městských hradeb a Koňské brány. Městská rada ho darovala muzeu roku 1876 zřejmě především díky přímluvě F. L. Riegra, a i když tu „*rozbíjely svůj stan všelijaké podniky kočovné, zvěřince a boudy s kuriozitami*“, rostla na něm tráva a vládlo bláto s hromadami odpadků, měl jednu velkou přednost. Splňoval totiž požadavek zemského sněmu, který stavbu financoval a který si přál, aby místo pro muzeum „*od středu města nebylo příliš vzdálené, avšak přece tiché a klidné, ze všech stran svobodné a přístupné*“ a jeho „*čistota a klidnost proudem života všedního příliš rušena býti nemá*“.

Muzejní budova, pro kterou bylo stavební povolení vydáno roku 1885, zabrala se svým půdorysem 104 krát 75 metrů plochu asi 2,5krát menší než rozlehlé Klementinum a asi 9,5krát menší než areál celého Pražského hradu. Vyrůstala do krásy a mohutnosti v letech 1885 až 1891, stěhování zahájili netrpěliví zaměstnanci již na jaře roku 1890 a **oficiální otevření muzea se odehrálo 15. července 1893**, kdy vrátný převzal **více než 500 klíčů**.

Muzeum čp. 1700/68 bylo **otevřeno denně, z toho dvakrát týdně zdarma, ale i zde omezovala zimní provoz nemožnost osvětlovat výstavní sály**. Plynové světlo bylo zavedeno jen v pracovnách, na chodbách a schodišti, a světlo elektrické mohl František Křížík zavést pouze v Panteonu. Topilo se „*pecemi*“ umístěnými ve sklepě, odkud se teplo rozvádělo kanály v podlahách a stěnách do místností a falešných krbů v Panteonu; celou budovou se však šířil nepříjemný zápach. Ústřední topení a elektrický rozvod, díky němuž se začalo svítit i v sálech, dostala budova teprve roku 1923*.

* Tehdy muzeum vlastnilo již čtvrtým rokem unikátní exponát. Byla jím honosná kazeta o rozměrech 53 krát 32,5 cm a výšce 14 cm, kterou nechal vyrobit v Paříži pro svoji druhou manželku Marii Louisu roku 1806 Napoleon ze vzácného dřeva. Obsahovala psací potřeby od kalamáře a svícnu až po těžítka se lvem, měla tajnou přihrádku na dopisy, její odklopné víko sloužilo jako psací deska, a dokonale zamaskovaný zámek se objevil tepr-

ve po stisknutí malého kovového tlačítka umístěného v ozdobném ornamentu. Kazeta, kterou Marie Louisa darovala svému otci císaři Františku I., pak putovala po několika šlechtických rodinách a roku 1919 ji Anna Lützovová darovala dn. Národnímu muzeu, které ji uložilo do trezoru.

Velkým problémem muzea bylo nejen „zamoření sazemi ... z komínů pivovarů, palíren a pekáren na Václavském náměstí“, k nimž se přidávaly parní lokomotivy z nedalekého dn. Hlavního nádraží, ale také znovu hrozící nedostatek místa. Profesor Jan Koula, tehdejší ředitel historicko-archeologického oddělení, sice vypracoval na přelomu roku 1912 a 1913 projekt na přístavbu umístěnou v **Čelakovského sadech**, ale ten se z finančních důvodů neuskutečnil. Podobně skončily i další návrhy vč. uvažované budovy v **Tróji**, jež měla stát poblíž tamní botanické a zoologické zahrady, a kvůli blízcí se 2. světové válce nepřinesla řešení ani architektonická soutěž vypaná na další muzejní budovu roku 1937.

Dne 15. března roku 1939 se v budově Národního muzea usadilo – kromě prozatímního vojenského soudu – šest set německých vojáků, kteří si nanosili slámu do výstavních sálů, a den nato byly z oken vyvěšeny vlajky s hákovým křížem nahrazující vlajky československé. Ty měly být spáleny, ale zaměstnanci je rozpárali a schovali do skladu koberců. Muzeum bylo přejmenováno na Zemské muzeum – Landesmuseum, z Panteonu bylo odvezeno 10 bronzových soch do skladu barevných kovů Na Maninách (kde našťastí přečkaly válku), od roku 1941 musely být popisky exponátů dvojjazyčné, roku 1943 začalo balení a odvoz cennějších exponátů. Po náletu na Prahu 14. února 1945 bylo muzeum pro veřejnost uzavřeno.

Během povstání na ně mířily kulometry z Petschkova paláce v ulici Politických vězňů čp. 931/20, na rampě se usadili němečtí kulometčíci a v pondělí podvečer 7. května 1945 před 18. hodinou zasáhla a poničila střední trakt s pracovny a zoologickými sbírkami německá bomba (druhá zničila dům stojící v místě, kde byl později postaven Dům potravin).

Po osvobození byl nedostatek místa zčásti vyřešen výstavbou podstřešních depozitářů kolem obou dvorů zahájenou roku 1948 a o dva roky později vznikl projekt na novou budovu pro přírodovědné oddělení

v místě, kde však byl později postaven Palác kultury. Komunistický ministr kultury Zdeněk Nejedlý nechal z Panteonu odstranit sochy J. Lobkovice, J. Clam-Martiniče, F. L. Riegra, T. G. Masaryka a E. Beneše a bustu Josefa Pekaře.

V roce oslav 150. výročí založení muzea, tedy roku 1968, poškodili jeho fasádu a některé depozitáře vojáci „spřátelených“ armád.

* * *

Od roku 2006 vlastní Národní muzeum **novou budovu**, stojící nedaleko, na **Vinohradské čp. 52/1**, známou jako bývalé Federální shromáždění, z níž do 1. června 2009 vysílalo Rádio Svobodná Evropa.

Její základem se stalo **sídlo Pražské burzy peněžní** (jde o levou „krabici“), která byla zprovozněna 24. února 1938. Zůstala zde však jen krátce, jelikož po okupaci si v ní Němci zřídili vojenské skladiště, od září 1943 tu měla pomocné prostory duisburská opera, která začala z bezpečnostních důvodů vystupovat v nedalekém Německém divadle (dn. Státní opera), a na konci války zde byl zřízen lazaret, z něž byli vojáci převáženi na nedaleké dn. Masarykovo nádraží. Po osvobození byla Pražská burza vytipována jako **sídlo parlamentu**, neboť Rudolfinum, jeho předválečná „střecha nad hlavou“, bylo za války přestavěno na koncertní sál. Poprvé zde poslanci usedli do lavic roku 1945 s tím, že pro ně bude postavena nová budova na Letné, ale nakonec padlo rozhodnutí, že objekt na Vinohradské bude v letech 1966 až 1973 dostavěn. (Projekt zmíněné letenské budovy najdete na s. 130 II. dílu knihy „Co v průvodcích nebývá“.) Byly proto zbourány dva sousední činžovní domy a na jejich místě vyrostla **přístavba i nadstavba** zv. Vierendeelova konstrukce, nazvaná podle belgického inženýra Arthura Vierendeela (jde o ono obrácené písmeno „L“). Poslanci tu zasedali do roku 1992.

Po generální rekonstrukci prý bude tato nová muzejní budova **propojena s nedaleko stojící historickou budovou podzemním tunelem**.

26. ŠPATNĚ SE VYTÁPĚL JINAK POHODLNÝ PŘÍZEMNÍ BYT JIRÁSKOVÝCH

v domě **čp. 1775** na rohu **Resslovy ulice 1** a **Jiráskova náměstí 4**, protože byl nad sklepem; ovšem paní Marii Jiráskové (do roku 1879 Podhajskej; 1859–1927) vyhovoval, neboť trpěla srdeční chorobou a těžko zdolávala schody.

Do Prahy se manželé přistěhovali z Litomyšle roku 1888 poté, co Alois Jirásek (1851–1930) zvítězil v konkurzu, byl 3. srpna přijat na pražské gymnázium v Žitné ulici čp. 566/18 jako profesor dějepisu a 23. srpna, v den svých sedmatřicátých narozenin, obdržel – jak bychom dnes řekli – pracovní smlouvu. Na gymnáziu učil jedenadvacet let, tedy do roku 1909.

S Prahou se však budoucí spisovatel seznámil již jako student Filozofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity, kdy v letech 1872 až 1873 bydlel v **Náprstkově ulici** v domě U Zlaté lodi **čp. 275/4**. S rodinou se nastěhoval nejprve na jedenáct let do **Hálkovy ulice čp. 1631/6**, roku 1899 do **Rumunské čp. 1829/8**, a v úvodu zmíněný prostorný byt si našli roku 1903.

Hronovský rodák se šedomodráma očima, který nosil brýle* již od studentských let, se původně chtěl stát malířem, ale nakonec se dal na učitelskou dráhu, aby mohl finančně podporovat svoje rodiče.

* Roku 1879 onemocněl úpornou oční chorobou, již „si přivodil zbytečným sepisováním katalogu profesorské knihovny, které mu zlovolně uložil“ ředitel městské litomyšlské reálky, neboť neviděl rád, že se Jirásek věnoval literární tvorbě. Ještě koncem července 1883 psal: „*Já mám zrak stále zanícený a mohu jen málo pracovat. Večer nic. Tak je to velký kříž pro mne.*“ Podle současných odborníků mohlo jít o „nějaký chronický oční záneť, jichž jistě v té době bylo mnoho nevyлéčených“. Protože však v takovém případě má pacient potíže celodenně, zatímco u Jiráska se stupňovaly během dne a nejhorší byly večer, je pravděpodobnější, že potřeboval pouze dobře vykorigovat čočky brýlí. Lze předpokládat, že Alois Jirásek netrpěl žádnou závažnou oční chorobou, protože ta by za jedenapadesát let, která od počátku potíží uplynula do jeho smrti, vedla ke slepotě.

S manželkou měl sedm dětí. Čtyři – Božena, Marie (zemřela jako čtyřletá), Ludmila a Miloslava – se narodily v Litomyšli, a tři – Zdeňka a dvojčata Magda a Jaromír – přišly na svět v Praze. (Narození jediného syna komentoval Jirásek slovy: „*i ten synek musel přijít v doprovodu dcerky*“.) Ačkoliv holčičky měly mezi jeho potomky převahu, **odmítl podpořit Elišku Krásnohorskou, která se snažila prosadit založení prvního dívčího gymnázia** (podrobnosti najdete v knize „Co v průvodcích o Praze nebývá“ v pasáži „Statečná Eliška Krásnohorská, která rozzlobila Riegra i Jiráská“). Svůj postoj odůvodnil slovy: „*Račte povážiti tu spoustu latiny a řečtiny, fysiky, dějepisu, matematiky (o jiném, poměrně snazším nemluví), a to vše by měly dívky z měšťanské školy za čtyři roky, resp. za pět let přemoci! Bojím se, že by to bylo přílišné namáhání a nesnázi mnoho.*“

Poměrně **silný kuřák** Alois Jirásek za svoji literární práci získal **řadu poct.**

Při svých 50. narozeninách byl již známým a oblíbeným spisovatelem a časopis Zlatá Praha mu věnoval slavnostní číslo vydané 18. listopadu roku 1902. Dne 28. října roku 1918 přečetl před pomníkem sv. Václava na Václavském náměstí listinu vyhlášující státní samostatnost, byl zvolen do Národního shromáždění a v letech 1920–1925 se stal senátorem za pravicovou národně demokratickou stranu. Přestože se pak stáhl do soukromí, jeho sedmdesátiny* oslavoval v srpnu 1921 celý národ v čele s prezidentem T. G. Masarykem, jeho osobním přítelem.

* Časopis Český svět mu již 7. července věnoval téměř celé číslo: avizoval pod fotografií od F. J. Langhause, že „*Alois Jirásek, největší úctou i láskou národa věnčený český spisovatel novodobý, vchází příští měsíc do jubilea svých sedmdesátých narozenin*“, a Karel Beneš mu věnoval báseň končící slovy: „*Buď šťasten, veleben, dožij se století, // bys národ spatřil svůj v síle a moci. // Bys viděl, jak z rodných Čech odvane prokletí // staletých poklesků, staletí nectností // a jak den vítězů nad černou nocí!*“ Na stránkách srpnového čísla tohoto listu byl zachycen s dětmi, s jedním vnoučátkem i s přáteli, čtenáři si mohli prohlédnout jeho hronovskou vilu a záběry z oslav uspořádaných na jeho počest 9. a 10. července v Náchodě. Tehdy nechyběly ani alegorické průvody, připomínající jeho romány; vezeno tu bylo také jeho poprsí od Jana Štursy, které „*v háji vavřínů je věnčeno skupinou geniů*“.

Když se jako starý nemocný pán procházel po Rašínově nábřeží, nacházejícím se nedaleko jeho tehdejšího bytu, zřejmě pokaždé věnoval pohled domům, v nichž zde postupně bydlel jeho přítel Jaroslav Vrchlický (v letech 1887–1898 v čp. 1672/76 a v letech 1898–1910 v čp. 1897/72), jehož přežil o dvacet let. Ovdověl 1. dubna roku 1927 a zemřel 12. března roku 1930. Rakev s jeho ostatky byla vystavena v Panteonu Národního muzea a před sochou sv. Václava na Václavském náměstí byl vztyčen mohutný kenotaf (tj. památník v podobě hrobu nacházející se na jiném místě, než je dotyčný zemřelý uložen). Jaroslav Kvapil ocenil Jiráskovo dílo dojemným proslovem, dne 17. března se uskutečnila kremace a urna byla podle jeho přání převezena do rodného Hronova, do hrobu, kde odpočívala jeho věrná manželka. Oblíbeného spisovatele, jemuž lidé vzdávali cestou poctu, připomíná v Praze Jiráskovo náměstí, Jiráskův most a Jiráskova vilová čtvrt, vybudovaná za první republiky v Braníku a Hodkovičkách.

* * *

Nejstarší **Božena** (1880–1951), provdaná Jelínková, díky otci poznala osobně K. V. Raise, J. V. Sládka, J. Vrchlického, Z. Wintra, M. Alše, J. V. Myslbeka apod. Absolvovala Uměleckoprůmyslovou školu, po jejím absolvování studovala v soukromé škole Antonína Slavička a stala se malířkou. **Ludmila** (1883–1973) byla učitelkou, vyučovala na dívčí obecné škole v Bubnech, zůstala svobodná, bydlela u rodičů a později žila v Hronově. **Miloslava** (1886–1971) se provdala za Otakara Pragera, spolumajitele firmy Marsano-Prager v Senovážné ulici (který zemřel v koncentračním táboře), měla dceru Renátu a syna Jaromíra a s rodinou bydlela na Rašínově nábřeží. **Zdeňka** (1889–1975) si vzala akademického malíře Josefa Tříšku a **Magdalena** (1890–?), provdaná Duchoslavová, bydlela s rodinou ve střešovické Cukrovárnické ulici a měla syna Jana a dceru Magdalenu. **Jaromír** (1890–1933) vystudoval gymnázium v Žitné ulici, kde učil jeho otec, absolvoval práva, stal se úředníkem Živnostenské banky, oženil se s Annou Čichovou (1901–1942) a měl děti Helenu a Václava, budoucího lékaře. Zemřel po srdečním záchvatu ve třiácti letech, zatímco jeho manželka byla v dubnu 1942 zatčena a odvezena do Petschkova paláce (o děti se starala její maminka). Vězeňský lékař se jí pokusil zachránit před popravou pomocí injekce vyvolávající hořečku, ale přesto zemřela 23. června na kobyliské střelnici.

27. NA PRAŽSKÝCH NÁDRAŽÍCH NABÍZELI SVÉ SLUŽBY VEŘEJNÍ POSLUHOVÉ,

kteří nosili zavazadla k „*omnibusu neb jinému povozu před nádražím stojícímu*“ v červené, čísly označené čepici. (Jeden takovýto veřejný posluha doprovázel na každodenní procházky nemocného Jana Neruda z jeho přízemního bytu ve Vladislavově ulici.) Málo je známo, že na nádražích postávaly i **ženy-nosičky s očíslovanými nůsemi**.

28. CHEMICKOU LABORATOŘ SI ZŘÍDIL „**LUČEBNÍK**“ CHRISTOPH BERGNER (1721–1793)

ve svém domě U Bílého slona (U Chmelařů) v **Kozí ulici čp. 921/3**, neboť hodlal mj. **získat kámen mudrců**. Kvůli němu studoval černé kamenné uhlí, a když se dočetl, že je lze používat jako topivo a že je-li podpal „*založen tabem*“, má větší výhřevnost než dřevo, rozhodl se to vyzkoušet. „Uhelné“ pokusy prováděl ve vlastnoručně zhotovených **tahových kamnech**. První, vyrobená roku 1766 z plechu a vymazaná hlínou, se neosvědčila, protože plech se během první zimy propálil, a proto na druhá použil litinu a vymazal je žáruvzdorným šamotem. Navíc vyráběl palivo ve tvaru koule, zv. peloty, které připravoval z uhelného mouru, vody a chemických přísad, jež zvyšovaly jejich výhřevnost a zajišťovaly, že téměř nekouřila. Protože však lidem v sousedství připadalo jeho experimentování s „podivným“ topidlem podezřelé a vyvolávalo v nich obavy, byl do jeho bytu vyslán coby expert profesor přírodních věd **Jan Křtitel Boháč** (1724–1768), který byl znám svou chvályhodnou snahou aplikovat vědecké poznatky do praxe. Ihned rozpoznal přednosti nového způsobu vytápění a nabídl Bergnerovi pomoc při jeho prosazování i při výrobě kamen a pelot, ale když byl odmítnut, **sepsal „mstivý“ posudek**, podle nějž by kvůli této novotě zaplavil pražské ulice dusivý a zdraví ohrožující kouř z kamenného uhlí. Na základě toho musel Bergner, označovaný za prvního českého chemika z povolání, „*smdutou svou laboratoř*“ zavřít, kamna do tří dnů zbourat a ještě zaplatit pokutu.

* * *

Lépe dopadl se svými kamny příslušník starobylé pražské kamnářské rodiny **Václav Jan Sommerschuh** (1825–1892), člen rady města Prahy a ředitel Paroplavební společnosti. Nejprve zahájil na **Mariánském náměstí**, v místě, kde dnes stojí Městská knihovna, výrobu keramických obkladů a keramické dlažby, ale roku 1848 využil zrušení různých, zejména cechovních předpisů a **přešel na kamnářství**. V souvislosti s tím začal propagovat **využívání uhlí coby moderního paliva v pražských palácích i měšťanských domácnostech**. Poměrně brzy se do výroby tohoto artiklu pustili i další podnikatelé, ale on **nabízel něco navíc: kamna na uhlí, která zdo-bil jeho přítel, výtvarník Josef Navrátil** (1798–1865). Bohužel koncem 19. století padlo rozhodnutí zařadit lokalitu, kde firma sídlila, do asanace, a tak jeho syn Emil přenesl roku 1897 prosperující továrnu do Rakovníka.

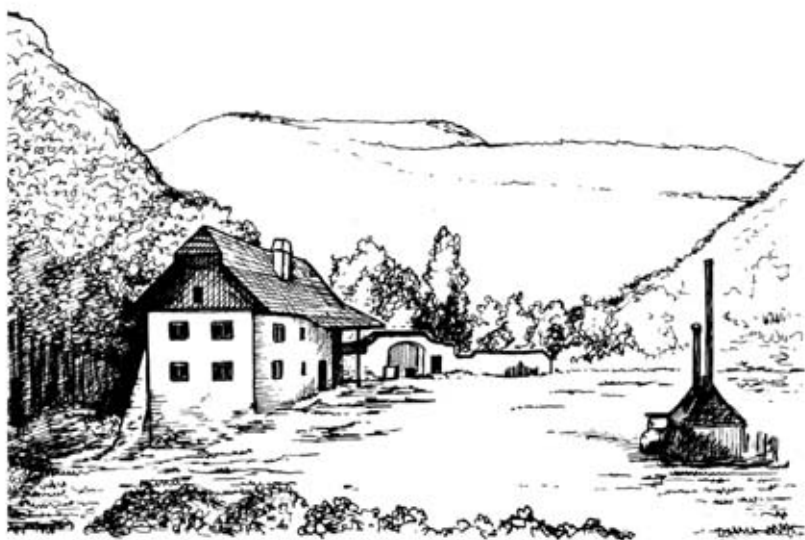
29. UNIKÁTNÍ PŘÍRODNÍ DIVADLO V ŠÁRCE ZALOŽILI ROKU 1913

Jaroslav Kvapil (1868–1950; od roku 1900 režisér a dramaturg a od roku 1912 šéf činohry Národního divadla), František Adolf Šubert (1849–1915; v letech 1883–1900 první ředitel Národního divadla), podnikatel Antonín Fencel (vlastníci pozemky v Šárce) a sólista opery Národního divadla Emil Pollert (1877–1935). Vzniklo na svažitém pozemku patřícím k Čertovu mlýnu, kde měla být podle původních (úřady zamítnutých) návrhů nejprve česká obdoba Hollywoodu a později sportovní areál či zoologická zahrada. Bylo tu **10 000 míst k sezení a 8 000 míst k stání** (zatímco Národní divadlo má v současnosti 986 míst k sezení; místa k stání byla zrušena), hercům sloužily šatny a podzemní skladiště kulis a nechybělo ani sociální zařízení pro diváky, služebna pro hasiče a policisty a lékařská ošetrovna. Občerstvení zajišťovaly mj. více než dvě desítky hospůdek lemujících Šárcecký potok.

První představení se tu konalo 16. května roku 1913; zvolena byla Smetanova „Prodaná nevěsta“ v provedení tehdejších hvězd Zlaté kapličky: Mařenku zpívala Ema Destinová, Kecala Emil Pollert, Jenika Otakar Mařák a Krušinu Emil Burian (otec E. F. Buriana). Protože tehdy ne-

byla Šárka zarostlá tak jako dnes, bylo odtud vidět koně procházející se po skále u Nebušic. Představení natočil Max Urban, manžel herečky An-duly Sedláčkové (viz zajímavost č. 158), ale film se bohužel ztratil.

Divadlo v Šárce, které hrálo (s přestávkou v roce 1918) do roku 1922 (za 1. světové války už bez účasti Národního divadla), mělo na programu například i Čapkova „Loupežníka“, napsaného a upraveného údajně přímo pro zdejší „scénu“, zněla tu opereta tehdy oblíbeného skladatele Rudolfa Piskáčka (1884–1940) „Osudný manévr“, která byla na programu v době mezi sarajevským atentátem a vyhlášením 1. světové války, v roce 1922 mohli diváci zhlédnout v den výročí upálení Jana Husa hru o pěti jednáních „Jan Hus“ ruského básníka Alexandra Kotomkina v podání ruského komorního divadla, i slavnou Pucciniho „Madame Butterfly“. Zachoval se filmový záznam hry A. Šuberta „Jan Výrava“, ale vystupoval tu například i tehdy ještě poměrně neznámý **Vlasta Burian** (1891–1962), či naopak slavný houslista zv. Paganini redivivus (znovuzrozený Paganini) **Jan Kubelík** (1880–1940; viz zajímavost č. 44).

Původní přírodní Divadlo v Šárce.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.